

Управління культури, національностей та релігій
Миколаївської облдержадміністрації

Обласна універсальна наукова бібліотека
ім. О.Гмирьова

Літературні напрями: від бароко до постмодернізму

Науково-допоміжний бібліографічний
показчик

Миколаїв
2013

Літературні напрями: від бароко до постмодернізму :
наук.-допом. бібліогр. покажч. / уклад.: Т. Петруня, Є. Руденко ;
ред.: Т. Астапенко, Л. Голубенко ; Миколаїв. обл. універс. наук.
б-ка ім. О. Гмирьова. – Миколаїв, 2013. – 65 с.

Від укладачів

Літературні напрями і течії, класифікація яких створена в рамках літературознавчих теорій, відображають найзагальніші параметри і риси художньої творчості в певний історичний період розвитку суспільства. У свою чергу, в рамках будь-якого напрямку можна виділити декілька течій, що представлені письменниками з близькими ідейно-художніми установками, морально-етичними поглядами і художньо-естетичними прийомами.

Літературний напрям є найбільш загальним і в той же час провідним параметром класифікації всіх літературних творів. Він є поєднанням художнього методу та індивідуального стилю письменника. Кожному літературному напрямкові відповідає сукупність творів, що мають спільні характерні риси. У межах одного літературного періоду може виступати кілька літературних напрямів.

Основу даного покажчика становлять відомості про книги, статті з періодичних видань та збірок, що знаходяться у фонді обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Гмирьова, починаючи з 1980 р. Відбір матеріалів закінчено у квітні 2013 р.

Довідковий апарат видання складає іменний покажчик та список використаних джерел. Бібліографічний опис та скорочення здійснені за чинними в Україні стандартами.

Покажчик призначений спеціалістам, які займаються питаннями літературознавства, бібліотечним фахівцям, учням, студентам та всім тим, кого цікавить дана тема.

Основні літературні напрями

Напрями і течії виникають на високому рівні розвитку літератури, коли в ній починає переважати особистісне начало і вона виокремлюється в самостійний вид мистецтва. Найвизначнішими в історії літератури літературними напрями й водночас художніми методами є:

- бароко (XVII – XVIII ст.);
- класицизм (XVIII – поч. XIX ст.);
- сентименталізм (друга пол. XVIII – поч. XIX ст.);
- романтизм (кінець XVIII – поч. XIX ст.);
- реалізм (друга пол. XIX ст.);
- модернізм (кінець XIX – XX ст.): символізм, неоромантизм, імпресіонізм, авангардизм експресіонізм, футуризм, сюрреалізм, імажинізм, акмеїзм, екзистенціалізм;
- постмодернізм (з 1980-х рр.).

1. Басинский, П. Возвращение : полем. заметки о реализме и модернизме [в рус. лит.] / П. Басинский // Новый мир. – 1993. - № 11. – С. 230-238.

2. Генис, А. Треугольник: авангард, соцреализм, постмодернизм [в русской литературе] / А. Генис // Иностранная литература. – 1994. - № 10. – С. 244-248.

3. Германия XX век. Модернизм. Авангард. Постмодернизм : лит., живопись, архитектура, музыка, кино, театр / ред.-сост. В. Ф. Колязин. - М. : РОССПЭН, 2008. – 608 с., [16] цв. ил. : ил. - Библиогр. в примеч.

4. Девдюк, І. В. Бароко і класицизм: спільне і відмінне / І. В. Девдюк // Зарубіжна література в школах України. – 2005. - № 1. – С. 10-12.

5. Історія української літератури XX століття : навч. посіб. для філол. ф-тів вузів : [у 2 кн.] / за ред. В. Г. Дончика. - К. : Либідь. - Кн. 1 : (1910-1930-ті рр.). – 1993. – 781, [1] с. - Бібліогр.

в кінці розд. та в підрядк. прим. ; Кн. 2 : (1960-1990-ті рр.). – 1995. – 509, [1] с. - Бібліогр. в підрядк. прим.

6. Історія української літератури ХХ століття : навч. посіб. для філол. ф-тів вузів : у 2 кн. / за ред. В. Г. Дончика. - 2-ге вид. - К. : Либідь, 1994. - Кн. 1 : (1910-1930-ті роки). - 781, [1] с. - Бібліогр. в кінці розд.

7. Ковальова, О. Співвідношення модернізму та авангардизму: теоретична неузгодженість / О. Ковальова // Слово і час. - 2004. – № 11. - С. 74-78.

8. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. - К. : Академія, 2007. - Т. 1 : А (аба) – Л (лямент). - 607 с. ; Т. 2 : М (Маадай-Кара) - Я (я-форма). – 622 с.

9. Луначарский, А. В. История западноевропейской литературы в её важнейших моментах : курс лекций / А. В. Луначарский. - Изд. 4-е. - М. : ЛИБРОКОМ, 2011. – 461 с.

10. Медведев, А. Авангард или модернизм? : література / А. Медведев // Театр. – 1991. - № 8. – С. 53-59.

11. Надъярных, М. Изобретение традиции, или Метаморфозы барокко и классицизма / М. Надъярных // Вопросы литературы. – 1999. – № 4. – С. 77-110.

12. Николаенко, О. Н. Барокко и постмодернизм: диалог через века / О. Н. Николаенко // Дивослово. - 2004. - № 3. - С. 26-31.

13. Ніколенко, О. М. Бароко, класицизм, просвітництво : література XVII-XVIII століть : посібник / О. М. Ніколенко. - Х. : Ранок, 2008. - 223 с. : ілюстр. - (Скарбниця словесника). - Бібліогр.: с. 219-221.

14. Ніколенко, О. М. Бароко, класицизм, просвітництво. Література XVII-XVIII століть : посіб. для вчителя / О. М. Ніколенко. - Х. : Ранок : Веста, 2003. - 222, [1] с. : ілюстр. - (Скарбниця словесника). - Бібліогр.: с. 219-221.

15. Пахаренко, В. Авторський стиль. Методи. Напрями. Течії. Угрупування : [готика, ренесанс, бароко] / В. Пахаренко // Українська мова і література. – 2001. - № 2. – С. 59-64.

16. Пахаренко, В. Класицизм [і романтизм] / В. Пахаренко // Українська мова і література в школі. - 2001. - № 3. - С. 77-81.

17. Пахаренко, В. Поетика модернізму, авангардизму, постмодернізму / В. Пахаренко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. - 2006. - № 2. - С. 50-56.

18. Развитие барокко и зарождение классицизма в России XVII – начала XVIII в. / [А. Н. Робинсон [и др.] ; отв. ред. А. Н. Робинсон ; АН СССР, Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького. – М. : Наука, 1989. – 237, [1] с.

19. Творческие методы и литературные направления : [сб. ст.]. – М. : Изд-во МГУ, 1987. – 203 с.

20. Тимашева, О. В. Эволюция графического почерка французских поэтов XIX – XX вв. (от романтизма к сюрреализму) / О. В. Тимашева // Вопросы филологии. – 1999. - № 1. – С. 64-72.

21. Українська літературна енциклопедія : в 5 т. / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР ; редкол. : І. О. Дзевєрін (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Укр. рад. енцикл. – Т. 1 : А-Г. – 1988. – 536 с. : ілюстр. ; Т. 2 : Д-К. – 1990. – 573, [1] с. : ілюстр. ; Т. 3 : К-Н. – 1995. – 493, [3] с.

22. Чуйко, К. П. Просвітництво. Виникнення сентименталізму та розвиток класицизму, реалізму, художніх напрямів, нових жанрів / К. П. Чуйко // Зарубіжна література в школі. - 2011. - № 19. - С. 8-17.

23. Шахова, К. Модернізм і постмодернізм у ХХ ст. : проблеми взаємовпливу і взаємозалежності / К. Шахова // Зарубіжна література. – 2002. – Квіт. (№ 14). – С. 1-2.

24. Яременко, В. Визначальні художньо-стильові напрями і течії в літературі ХХ ст. / В. Яременко // Українське слово : хрестоматія укр. л-ри та літ. критики ХХ ст. : у 4 кн. / упоряд., фак. ред. та бібліогр. довідки В. Яременка. - 2-ге вид., змін., допрац., допов. - К., 2001. — Кн. 1 : Культурно-історична епоха модернізму. Ранній модернізм: «Від Зів'ялого листя» (1896)

І. Франка до «В космічному оркестрі» (1921) П. Тичини. – С. 25-36.

25. Яценко, М. Т. Філософські й ідейно-естетичні основи системи художніх напрямів і течій / М. Т. Яценко // Історія української літератури ХІХ століття : у 2-х кн. / за ред. М. Г. Жулинського. - К., 2005. - Кн. 1. - С. 88-126. – Бібліогр.: с. 126.

* * *

26. Літературні напрями і течії [Електронний ресурс] // Бібліотека української літератури. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/techii/index.php>. – Назва з екрана.

27. Літературні стилі [Електронний ресурс] // Українська література. – Режим доступу: <http://vvvvv55555w.blogspot.com/p/9.html>. – Назва з екрана.

28. Новітні напрями та течії в літературознавстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.ua/info/criticism/newest.html>. – Назва з екрана.

29. Ференц, Н. С. Основи літературознавства [Електронний ресурс] / Н. С. Ференц // Українські підручники онлайн. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/literatura/osnovi_literaturoznavstva_-_ferents_ns. – Назва з екрана.

30. Художні течії і напрямки в літературі [Електронний ресурс] // Освіта.ua. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/10926/>. – Назва з екрана.

Бароко (португ. *regola barroca* – перлина неправильної форми та італ. *barroco* – дивний, химерний) – літературний і загальномистецький напрям, що зародився в Італії та Іспанії в середині ХVІ ст. і поширився на інші європейські країни. Розквіт європейського літературного бароко припадає на ХVІІ ст. і поєднує дві великі епохи – Ренесанс і Просвітництво.

Визначальними рисами бароко є поєднання релігійних і світських мотивів та образів, різкі контрасти, прагнення вразити читача пишним, барвистим стилем, риторичним оздобленням

твору, трагічне світосприймання, настрої песимізму та розчарування.

Популярним жанром барокової поезії була духовна пісня. Світська поезія представлена філософською та еротичною лірикою, епіграмами.

До письменників європейського бароко належать Педро Кальдерон де ла Барка, Тірсо де Моліна, Франсіско Гомес де Кеведо (Іспанія), Торквато Тассо, Базіле Джамбаттіста (Італія), Шарль Сорель, Теодор Агріппа Д'Обін'є, Жорж де Скудері (Франція), Джон Уебстер, Джон Саклінг (Англія), Андреас Гріфіус, Мошерош Гріммельсгаузен (Німеччина), Хуана Інес де ла Крус (Мексика), Іван Гундуліч (Хорватія), Міклош Зріньї (Угорщина), Влацлав Потоцький, Самуель Твардовський, Андрей Морштин (Польща) та ін.

Україна запозичила бароко із сусідньої Польщі, його основними представниками були поети – викладачі Києво-Могилянської академії. Характерною ознакою українського бароко є перевага духовних творів над світськими. Найвідомішим жанром української барокової поезії була духовна пісня. Найоригінальнішими творами українського бароко стали «віршові іграшки», тобто твори, в яких автори вдавалися до різноманітних експериментів з формою їх побудови. Розповсюдилася й українська барокова проза. В Україні даний напрямок, окрім загальноєвропейських рис, мав і національні. Українське бароко пов'язане з національними проблемами, відбиває шлях формування української державності. Найяскравішим його представником є Григорій Сковорода. У бароковому стилі писали Мелетій Смотрицький, Симеон Полоцький, Митрофан Довгалевський, Іван Величковський, Стефан Яворський, Феофан Прокопович.

31. Андрієнко, Л. Естетична сутність і цінність літератури українського барокко / Л. Андрієнко, І. Мізюк // Дивослово. – 1997. – № 2. – С. 40-42.

32. Андрущенко, Ю. Бароко / Ю. Андрущенко // Дніпро. – 2012. – № 3. – С. 150-153.

33. Бурко, О. Загадка українського літературного бароко : вивчення барок. лірики в 9 кл. / О. Бурко // Дивослово. – 2010. – № 10. – С. 41-46.

34. Ісіченко, І. Бароко - мистецький стиль і літературна доба / І. Ісіченко // Дивослово. – 2010. – № 10. – С. 27-34. – Бібліогр.: с. 32-34.

35. Лімборський, І. Погранична літературна ситуація як факт художньої свідомості : (укр. л-ра XVIII ст. - від барокко до раннього Просвітництва) / І. Лімборський // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – № 4. – С. 108-120.

36. Михед, П. Українська літературна культура бароко і російська література XVII-XIX ст. : (про дві хвили впливу) / П. Михед // Київська старовина. – 1998. – № 4. – С. 22-51.

37. Наливайко, Д. Феномен українського бароко в європейському контексті / Д. Наливайко // Слово і час. – 2002. – № 2. – С. 30-38.

38. Новик, О. Традиція використання барокового мотиву гріха й покари у творчості українських поетів-романтиків / О. Новик // Слово і час. – 2008. – № 2. – С. 69-74. – Бібліогр.: с. 74.

39. Сазонова, Л. И. Поэзия русского барокко (вторая половина XVII – нач. XVIII в.) / Л. И. Сазонова ; АН СССР, Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького. – М. : Наука, 1991. – 261, [3] с.

40. Сивокінь, Г. Аксіологічна сутність і теоретичний зміст «європейськості» в українській літературі епохи бароко / Г. Сивокінь // Дивослово. – 2005. – № 4. – С. 56-58.

41. Ушкалов, Л. В. Есеї про українське бароко / Л. В. Ушкалов. – К. : Факт : Наш час, 2006. – (Висока полиця). – Бібліогр. у кінці есеїв.

42. Цудзинович, Л. Від Ренесансу до Бароко / Л. Цудзинович // Слово і час. – 1990. – № 3. – С. 67-71.

43. Чижевський, Д. Слов'янське бароко / Д. Чижевський // Слово і час. – 2004. - № 10. – С. 71-81.

44. Чижевський, Д. І. Українське літературне бароко: [вибр. пр. з давн. л-ри] / Д. І. Чижевський ; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. - К. : Обереги, 2003. - 575 с. - (Київська бібліотека давнього українського письменства. Студії ; Т. 4). - Бібліогр.: с. 544-547 та в підрядк. прим.

45. Шалагінов, Б. Б. Естетика і поетика літератури Бароко / Б. Б. Шалагінов // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2003. - № 12. – С. 20-23.

46. Шалагінов, Б. Б. Творчість письменників Бароко / Б. Б. Шалагінов // Зарубіжна література в навчальних закладах. - 2004. - № 1. - С. 12-15.

47. Шевчук, В. Байка в літературі українського бароко / В. Шевчук // Українська мова та література. – 1998. – Верес. (№ 33). – С. 2-5.

48. Шевчук, В. О. Муза Роксоланська : укр. л-ра XVI-XVIII ст. : у 2 кн. / В. О. Шевчук. - К. : Либідь. - Кн. 1 : Ренесанс. Раннє бароко. - 2004. - 398 с. : ілюстр. ; Кн. 2 : Розвинене бароко. Пізнє бароко. - 2005. - 726 с. : ілюстр.

49. Яковина, О. Онтологічні риси літературного бароко в Україні : (проблема духовного і тілесного) / О. Яковина // Молода нація : альманах. – К., 1999. - № 10. – С. 161-171 ; Визвольний шлях. – 2000. - № 12. – С. 93-109.

* * *

50. Бароко [Електронний ресурс] // Бібліотека української літератури. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/techii/printout.php?number=1>. – Назва з екрана.

51. Бароко, його філософські основи [Електронний ресурс] // Історія зарубіжної літератури XVII-XVIII ст. – Режим доступу: http://www.ukrlit.vn.ua/zaruba/info/history_XVII-VIII/3.html. – Назва з екрана.

52. Література бароко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tvory.net.ua/zarubizhna_literatura/statti/8.html. – Назва з екрана.

53. Ференц, Н. С. Бароко [Електронний ресурс] / Н. С. Ференц // Українські підручники онлайн. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/18540516/literatura/baroko>. – Назва з екрана.

Класицизм (лат. classicus – взірцевий, довершений) – художній метод і напрям в європейській літературі та мистецтві XVI ст. Зародився в італійському мистецтві, але найбільшого розквіту досяг у XVII ст. у Франції, яку вважають колискою класицизму. Цей напрям притаманний усім європейським літературам, а в деяких зберігав свої позиції до першої чверті XIX ст. Для класицизму характерна орієнтація на античну літературу, що проголошувалася ідеальною, класичною, гідною наслідування. Визначальними рисами класицизму є раціоналізм, наслідування зразкам античного мистецтва, нормативність, встановлення вічних та непорушних правил і законів (для драматургії – це закон «трьох єдностей»: дії, часу, місця), обов'язкове дотримання правил написання творів.

Практиками класицизму були насамперед французькі письменники: поет Франсуа де Малерб, драматурги П'єр Корнель, Жан Расін, Жан-Батист Мольєр, романістка Лафайєт Марі Мадлен, письменники-афористи Франсуа де Ларошфуко, Жан де Лабрюєр, байкар Жан Лафонтен.

Розвиткові класицизму в Україні не сприяли ні політичні, ні загальнокультурні умови. Поширення набули переважно «низькі» жанри – травестійна поема, комедія, байка. Представниками українського класицизму є Іван Котляревський, Григорій Квітка-Основ'яненко, Петро Гулак-Артемівський, Павло Білецький-Носенко та ін.

54. Курилов, А. С. Классицизм в русской литературе: исторические границы и периодизация / А. С. Курилов // Филологические науки. – 1996. - № 1. – С. 12-22.

55. Лімборський, І. Класицизм в українській літературі / І. Лімборський // Дивослово. - 2011. - № 1. - С. 43-51. - Бібліогр.: с. 51.

56. Лімборський, І. В. Класицизм як художньо-естетична система : етап становлення, художні форми, національні варіанти / І. В. Лімборський // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2004. - № 2. – С. 2-6.

57. Ніколенко, О. М. Гармонія класицизму / О. М. Ніколенко, Н. В. Хоменко // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1999. - № 2. – С. 12-15.

58. Русский и западноевропейский классицизм : проза / [А. С. Курилов [и др.]. – М. : Наука, 1982. – 291 с.

59. Сердюкова, Т. Р. Урок, побудований за законами... класицизму : матеріал до вивчення оглядової теми «Література XVII ст.» / Т. Р. Сердюкова // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. - 2001. - № 11. - С. 63-65.

60. Чуйко, К. П. Класицизм як художній напрям у літературі та інших видах мистецтва XVII ст. Філософське й естетичне підґрунтя класицизму. Основні правила класицизму. 9 клас / К. П. Чуйко // Зарубіжна література в школі. - 2011. - № 18. - С. 10-19.

61. Шкаруба, Л. Высокое искусство классицизма / Л. Шкаруба // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2011. - № 7/8. - С. 2-34.

* * *

62. Давиденко, Г. Й. Класицизм – провідний напрям літератури XVII ст. [Електронний ресурс] / Г. Й. Давиденко // Історія зарубіжної літератури XVII - XVIII століття. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15941024/kulturologiya/klasitsizm_providniy_napryam_literaturi_xvii. – Назва з екрана.

63. Класицизм [Електронний ресурс] // Бібліотека української літератури. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/techii/printout.php?number=2>. – Назва з екрана.

64. Классицизм [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bse.sci-lib.com/article061750.html>. – Загл. с экрана.

65. Ференц, Н. С. Класицизм [Електронний ресурс] / Н. С. Ференц // Основи літературознавства. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/17280924/literatura/klasitsizm>. – Назва з екрана.

Сентименталізм (фр. sentiment – почуття) – напрям у європейській літературі другої половини XVIII – початку XIX ст., що характеризується прагненням відтворити світ почуттів простої людини й викликати співчуття читача до героїв твору. Виник як реакція проти просвітницького раціоналізму і літературних традицій класицизму. Визначальними рисами сентименталізму є відтворення почуттів і пристрастей людини як основного предмету зображення, вільна побудова твору, підвищена емоційність зображення подій та характерів. Початок сентименталізму пов'язаний з творчістю англійських письменників Семюела Річардсона, Джеймса Томпсона, Томаса Грея. Видатними представниками цього напрямку є Жан Жак Руссо (Франція) та Йоганн Вольфганг фон Гете (Німеччина).

В українській літературі деякі елементи сентименталізму наявні в п'єсах Івана Котляревського, байках Євгена Гребінки, а також українській драматургії XIX-XX ст.: у мелодрамах Івана Гушалевича, Сидора Воробкевича, Леоніда Манька, Олексія Суходольського. Мелодраматизм зустрічається і в деяких творах і постановках Михайла Старицького і Миколи Кропивницького.

66. Кантор, А. Сентиментализм и предромантизм / А.Кантор // Искусство. – 1998. – Окт. (№ 40). – С. 7.

67. Сентименталізм [Електронний ресурс] // Бібліотека української літератури. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/techii/printout.php?number=3>. – Назва з екрана.

68. Сентиментализм [Электронный ресурс] // Энциклопедия Кругосвет. Универсальная научно-популярная онлайн-энциклопедия. – Режим доступа: http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/teatr_i_kino/Sentimentalizm.html. – Загл. с экрана.

69. Ференц, Н. С. Сентименталізм [Електронний ресурс] / Н. С. Ференц // Основи літературознавства. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/14990528/literatura/sentimentalizm>. – Назва з екрана.

Романтизм (фр. romantisme, roman – роман) – один із провідних напрямів у літературі, науці й мистецтві, що виник наприкінці XVIII ст. у Німеччині. Існував також у літературі Європи й Америки в першій половині XIX ст. Романтики виступали проти нормативності класичного мистецтва, його канонів та обмежень. Як новий тип свідомості й ідеології, що охопив різні напрями людської діяльності (історію, філософію, право, політичну економію, психологію, мистецтво), романтизм був пов'язаний із докорінною зміною всієї системи світоглядних орієнтацій і цінностей. Основними рисами романтизму є заперечення раціоналізму доби Просвітництва, ідеалізм у філософії, вільна побудова творів, культ почуттів, ліричні та ліро-епічні форми, інтенсивне використання фольклорних сюжетів та образів, інтерес до фантастики, екзотичних картин природи. Світового значення набула творчість таких представників романтизму, як Джон Байрон, Вальтер Скотт (Англія); Генріх Гейне, Фрідріх Шіллер (Німеччина); Віктор Гюго (Франція) та ін.

Український романтизм охоплює період 20–60-х років XIX століття. Українські романтики мали кілька своїх осередків: у Харкові діяли Левко Боровиковський, Амвросій Метлинський,

Микола Костомаров, у Львові — Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький, Микола Устиянович, у Києві — Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш.

70. Баган, О. Літературний романтизм : ідеологія, естетика, стиль / О. Баган // Дивослово. – 2011. - № 3. – С. 35-46. – Бібліогр.: с. 45-46.

71. Бент, М. Течения или этапы? : еще раз о единстве романтизма / М. Бент // Вопросы литературы. – 1990. - № 8. – С. 218-231.

72. Брацка, М. «Свій» і «Чужий» козак у поезії «Української школи» польського романтизму / М. Брацка // Слово і час. - 2005. - № 4. - С. 70-77.

73. Бруннер, І. О. До питання про філософські джерела української та новогрецької романтичної поезії ХІХ ст. / І. О. Бруннер // Гуманітарні науки. - 2004. - № 1. - С. 171-180. – Бібліогр.: с. 180.

74. Грабович, Г. Міт козаччини у польському романтизмі: передромантичний пролог / Г. Грабович // Хроніка 2000. – К., 2010. – Вип. 81 : Україна-Польща: діалог тисячоліть. – С. 262-295.

75. Грешных, В. И. Ранний немецкий романтизм: фрагментарный стиль мышления / В. И. Грешных. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1991. – 144 с.

76. Гуляев, Н. А. Роль романтизма в формировании критического реализма / Н. А. Гуляев, И. В. Карташова // Русская литература. – 1980. - № 3. – С. 115-132.

77. Зонина, Л. А. Тропы времени : заметки об исканиях фр. романистов (60-70 гг.) / Л. А. Зонина. – М. : Худож. лит., 1984. – 264 с.

78. История зарубежной литературы ХІХ века : учеб. пособие / под ред. Н. А. Соловьевой. - М. : Высш. шк., 2007. - 655, [1] с. - Библиогр.: с. 645-646.

79. Івашків, В. М. Українська романтична драма 30-80-х років XIX ст. / В. М. Івашків ; АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Наук. думка, 1990. – 143 с.

80. Казакова, И. Б. Миф в литературе романтизма / И. Б. Казакова, О. Л. Полякова // Обсерватория культуры. - 2011. - № 1. - С. 112-118.

81. Карпов, Н. А. «Приглашение на казнь» и «тюремная» литература эпохи романтизма : к проблеме «Набоков и романтизм» / Н. А. Карпов // Русская литература. – 2000. - № 2. – С. 203-210.

82. Качуровський, І. Англійська балада як улюблений жанр романтиків / І. Качуровський // Дивослово. – 1998. - № 7. – С. 7-10.

83. Кисельов, Н. Дослідження слов'янського романтизму в міжнародному масштабі / Н. Кисельов // Слово і час. - 2005. - № 5. - С. 92-93.

84. Комаринець, Т. І. Ідейно-естетичні основи українського романтизму : (проблема національного й інтернаціонального) / Т. І. Комаринець. – Л. : Вища шк., 1983. – 223 с.

85. Кудін, М. О. У боротьбі за нову людину : (роман. жанр в л-рі НДР) / М. О. Кудін. – К. : Дніпро, 1983. – 180 с.

86. Кузнецова, Р. Р. Обновление романтизма в русле реалистического направления второй половины XIX века : на прим. чеш. лит. / Р. Р. Кузнецова // Вестник МГУ. Сер. 9. Филология. – 1996. - № 1. – С. 44-54.

87. Курдина, Ж. В. История зарубежной литературы XIX века. Романтизм : учеб. пособие / Ж. В. Курдина, Г. И. Модина. - М. : Флинта : Наука, 2010. - 204 с. - Библиогр.: с. 22-23.

88. Лейтон, Л. Русский романтизм в американском литературоведении / Л. Лейтон // Вопросы литературы. – 1991. - № 2. – С. 218-222.

89. Лексіна, Г. Романтизм / Г. Лексіна // Дніпро. - 2012. – № 10. - С. 124-128.

90. Лімборський, І. В. На підступах до романтичного типу художнього мислення: перомантизм в європейських

літературах / І. В. Лімборський // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2003. - № 11. – С. 56-61.

91. Лімборський, І. В. Сентименталізм / І. В. Лімборський // Історія української літератури ХІХ століття : у 2-х кн. / за ред. М. Г. Жулинського. - К., 2005. - Кн.1. - С. 204-229. - Бібліогр.: с. 228-229.

92. Логвин, Г. П. Романтические стилевые течения в русской прозе 30-х годов XX века : учеб. пособие / Г. П. Логвин. - Николаев : Изд. Прокопчук Т. Ю., 2011. – 111 с. - Библиогр.: с. 107-110.

93. Логвин, Г. П. Формы художественного обобщения в романтических течениях русской прозы 20-х годов XX века : учеб. пособие / Г. П. Логвин. - Николаев : Изд. Прокопчук Т. Ю., 2012. - 103 с. - Библиогр.: с. 98-102.

94. Михед, Т. Міф про Едем у просторі американської романтичної літератури / Т. Михед // Слово і час. - 2007. - № 3. - С. 69-78.

95. На путях к романтизму : сб. науч. тр. / отв. ред. Ф. Я. Прийма ; АН СССР, Ин-т рус. лит. (Пушкин. дом). – Л. : Наука, Ленингр. отд-ние, 1984. – 292 с.

96. Наєнко, М. Про пафосний романтизм ... без пафосу / М. Наєнко // Слово і час. - 2005. - № 9. - С. 78-81.

97. Наєнко, М. К. Романтичний епос : ефект романтизму і укр. л-ра / М. К. Наєнко. - 2-ге вид., зі змін. й допов. - К. : Просвіта, 2000. - 378, [1] с. - Бібліогр. в кінці розд.

98. Наливайко, Д. С. Зарубіжна література ХІХ ст. : доба романтизму : підручник / Д. С. Наливайко, К. О. Шахова ; Міжнар. фонд «Відродження». – К. : Заповіт, 1997. – 464 с. – Бібліогр.: с. 461-463.

99. Наливайко, Д. Романтизм как эстетическая система / Д. Наливайко // Вопросы литературы. – 1982. - № 11. – С. 156-194.

100. Нахлік, Є. К. Українська романтична проза 20-60-х років ХІХ ст. / Є. К. Нахлік ; АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Наук. думка, 1988. – 320 с. – Бібліогр.: с. 297-316.

101. Николукин, А. Н. К истории понятия «романтический» / А. Н. Николукин // Русская литература. – 1984. - № 4. – С. 115-117.

102. Ніколенко, О. М. Романтизм у поезії: Г. Гейне, Дж. Г. Байрон, А. Міцкевич, Г. Лонгфелло : посіб. для вчителя / О. М. Ніколенко. - Х. : Ранок : Веста, 2003. - 173, [2] с. : ілюстр. - (Скарбниця словесника). - Бібліогр.: с. 169-170.

103. Павлычко, С. Д. Философская поэзия американского романтизма : Эмерсон, Уитмен, Дикинсон / С. Д. Павлычко ; АН УССР, Ин-т лит. им. Т. Г. Шевченко. – Киев : Наук. думка, 1988. – 227, [2] с.

104. Пас, О. Романтизм і сучасна поезія / О. Пас ; пер. з ісп. В. Гуменний // Всесвіт. – 1992. - № 1/2. – С. 110-115.

105. Пригодій, С. М. Американський романтизм. Полікритика : навч. посіб. для вищ. навч. закл. / С. М. Пригодій, О. П. Горенко. - К. : Либідь, 2006. - 439 с. - Бібліогр. у кінці розд.

106. Рада, І. М. Американський романтизм у літературі та живописі : навч.-метод. посіб. для студ.-філологів і вчителів зарубіж. л-ри / І. М. Рада ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Миколаїв. навч.-наук. центр. - Миколаїв : МННЦ ОНУ ім. І. І. Мечникова ; Одеса : ТОВ ВіД, 2001. - 122 с. : ілюстр. - Бібліогр.: с. 59, 87-89.

107. Романтизм в системе реалистического произведения. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1985. – 147 с.

108. Романтические традиции американской литературы XIX века и современность : [сб. ст.] / [редкол.: Я. Н. Засурский (отв. ред.) [и др.] ; АН СССР, Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького. – М. : Наука, 1982. – 351 с.

109. Соловьёва, Н. А. История зарубежной литературы: Предромантизм : учеб. пособие для филол. фак. вузов / Н. А. Соловьёва. - М. : Академия, 2005. - 271, [1] с. - (Высшее профессиональное образование. Филология).

110. Соловьёва, Н. А. У истоков английского романтизма / Н. А. Соловьёва. - М. : Изд-во МГУ, 1988. – 230, [2] с. : ил.

111. Тертерян, И. Романтизм як цілостне явлення / И. Тертерян // Вопросы литературы. – 1983. – № 4. – С. 151-181.

112. Федоров, Ф. П. Художественный мир немецкого романтизма : структура и семантика : монография / Ф. П. Федоров. - М. : МИК, 2004. - 366, [1] с. - Библиогр.: с. 328-330.

113. Храповицкая, Г. Н. История зарубежной литературы: западноевроп. и амер. романтизм : учеб. для вузов по специальности 032900 – «Рус. яз. и лит.» / Г. Н. Храповицкая, А. В. Коровин. – М. : Флинта : Наука, 2002. – 406 с. – Библиогр. в конце разд.

114. Храповицкая, Г. Н. Романтизм в зарубежной литературе : (Германия, Англия, Франция, США) : практикум : учеб. пособие для филол. фак. вузов / Г. Н. Храповицкая. - М. : Академия, 2003. - 285, [1] с. - (Высшее профессиональное образование).

115. Чижевський, Д. Слов'янський романтизм / Д. Чижевський // Слово і час. – 2005. - № 4. – С. 59-67 ; № 8. – С. 51-65 ; № 9.- С. 65-78.

116. Чуйко, К. П. Особливості романтизму як художнього напряму, його естетичні принципи / К. П. Чуйко // Зарубіжна література в школі. - 2011. - № 23/24. - С. 45-57.

117. Шумкова, Т. Л. Зарубежная и русская литература XIX века. Романтизм : учеб. пособие / Т. Л. Шумкова. - М. : Флинта : Наука, 2002. - 237, [2] с. - Библиогр.: с. 101-102, 214.

118. Янкович, О. В. Факультативний курс «Романтизм у контексті світового літературного процесу» для учнів загальноосвітніх навчальних закладів у контексті допрофільної гуманітарної підготовки / О. В. Янкович, І. Д. Ханчук // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2012. - № 2. - С. 2-40.

119. Яценко, М. Т. Романтизм // Історія української літератури XIX століття : у 2-х кн. / за ред. М. Г. Жулинського. - К., 2005. – Кн. 1. - С. 230-285. – Бібліогр.: с. 284-285.

120. Возникновение романтизма в искусстве и литературе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nado5.ru/e-book/vozniknovenie-romantizma-osobennosti-romantizma>. – Загл. с экрана.

121. Романтизм [Електронний ресурс] // Бібліотека української літератури. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/techii/printout.php?number=4>. – Назва з екрана.

122. Романтизм [Электронный ресурс] // Словари и энциклопедии на Академике. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/1050/Романтизм. – Загл. с экрана.

123. Романтизм [Электронный ресурс] // Энциклопедия Кругосвет. Универсальная научно-популярная онлайн-энциклопедия. – Режим доступа: http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/literatura/Romantizm.html. – Загл. с экрана.

Реалізм (лат. *realis* – суттєвий, дійсний) – конкретно-історичний напрям у літературі й мистецтві XIX ст. Основною для реалізму стає проблема взаємин людини і середовища, вплив соціально-історичних обставин на формування духовного світу особистості. Напрямок характеризується правдивим і всебічним відображенням дійсності на основі типізації життєвих явищ. Визначальними рисами реалізму є раціоналізм, правдиве та всебічне зображення типових подій і характерів у типових обставинах при правдивості деталей, принцип точної відповідності реальній дійсності; вільна побудова творів, перевага епічних, прозових жанрів у літературі, розв'язання проблем на основі загальнолюдських цінностей.

Серед видатних письменників-реалістів – Стендаль, Проспер Меріме, Оноре де Бальзак (Франція), Чарльз Діккенс, Уільям Теккерей, Томас Гарді, Шарлотта Бронте (Англія), Федір Достоєвський, Лев Толстой, Антон Чехов (Росія).

В українській літературі реалізм почав формуватися з кінця XVIII – поч. XIX ст. Його вважають раннім, просвітительським, представниками якого були Іван Котляревський та Іван Квітка-Основ'яненко. Серед українських реалістів – Марко Вовчок, Степан Руданський, Анатолій Свидницький, Іван Нечуй-Левицький, Панас Мирний, Борис Грінченко Павло Грабовський та Іван Франко.

Соцреалізм – псевдохудожній метод, проголошений єдино можливим і найдосконалішим у радянській літературі. Визначальними для нього були позалітературні й позаестетичні принципи: партійність, перекручені поняття народності та інтернаціоналізму, крайня заангажованість. У той же час з'явилися високомистецькі твори, що відповідали деяким вимогам соцреалізму.

124. Абишева, У. К. Новые тенденции в реализме 20 в. : (из истории русской критики) / У. К. Абишева // Вестник МГУ. Сер. 9. Филология. - 2006. - № 1. - С. 109-128.

125. Анастасьев, Н. А. Обновление традиции : реализм XX в. в противоположении с модернизмом / Н. А. Анастасьев. – М. : Сов. писатель, 1984. – 350 с. : портр.

126. Балашова, Т. В. Активность реализма : лит.-худож. дискус. на Западе / Т. В. Балашова. – М. : Искусство, 1982. – 206 с.

127. Бархудаев, Г. Фиктивный реализм : метод. пособие по изучению соврем. рус. лит. / Г. Бархудаев, Е. Крючко // Знамя. - 2011. - № 7. - С. 175-189.

128. Гинзбург, Л. Литература в поисках реальности / Л. Гинзбург // Вопросы литературы. – 1986. - № 2. – С. 98-138.

129. Гончар, О. І. Просвітительський реалізм в українській літературі : жанри та стилі / АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Наук. думка, 1989. – 174, [2] с.

130. Затонский, Д. В. Европейский реализм XIX в. : линии и лики / Д. В. Затонский. – К. : Наук. думка, 1984. – 278 с.

131. Затонський, Д. В. Минуле, сучасне, майбутнє : (про реалізм, традиції, новаторство) / Д. В. Затонський. – К. : Дніпро, 1982. – 370 с.

132. Ивашева, В. В. Новые черты реализма на Западе / В. В. Ивашева. – М. : Сов. писатель, 1986. – 285, [1] с. : портр.

133. Из літератури реалізму // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2010. - № 7/8. – С. 4-27 у дод.

134. Катаев, В. Б. Натурализм на фоне реализма : (о рус. прозе рубежа XIX – XX вв.) / В. Б. Катаев // Вестник МГУ. Сер. 9. Филология. – 2000. - № 1. – С. 31-53. – Библиогр. в примеч., с. 50-53.

135. Ключек, Г. Опозиція чи традиція? : (про деякі закономірності переходу реалізму в модернізм) / Г. Ключек // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. - 2004. - № 3. - С. 127-132.

136. Кодак, М. П. Реалізм / М. П. Кодак // Історія української літератури XIX століття : у 2-х кн. / авт.: М. Г. Жулинський, М. П. Бондар, М. Т. Яценко [та ін.] ; за ред. М. Г. Жулинського. - К., 2006. - Кн. 2. - С. 230-267.

137. Лейдерман, Н. Жизнь после смерти, или Новые сведения о реализме : лит. критика / Н. Лейдерман, М. Липовецкий // Новый мир. – 1993. - № 7. – С. 233-252.

138. Лімборський, І. Контroversійність просвітницького реалізму : ревізія ідеол. міфу і спроба парадигмат. аналізу / І. Лімборський // Слово і час. - 2005. - № 7. - С. 37-44.

139. Мацевко, Л. Особливості реалізму в літературі початку XX століття // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 1999. - № 8. – С. 40-45.

140. Мулярчик, А. С. В зеркале повести : развитие реалист. лит. США за последние полвека / А. С. Мулярчик // Литературная учеба. – 1987. - № 6. – С. 161-168.

141. Мулярчик, А. Поворот к многоликому реализму. Литература США в конце XX в. / А. Мулярчик // США : экономика, политика, идеология. – 1997. - № 1. – С. 83-92.

142. Наєнко, М. «Верхи» й «низи» слов'янського реалізму / М. Наєнко // Слово і час. - 2004. - № 8. - С. 64.

143. Наливайко, Д. Епістемологія й поетика реалізму / Д. Наливайко // Слово і час. - 2004. - № 11. - С. 3-17.

144. Нев'ярович, Н. Ю. Основні риси поетики «магічного реалізму» / Н. Ю. Нев'ярович // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. - 2006. - № 6. - С. 4-8.

145. Новые художественные тенденции развития реализма на Западе : 70-е годы / АН СССР, Ин-т мировой лит им. А. М. Горького. - М. : Наука, 1982. - 317 с.

146. Паньков, Н. Смысл и происхождение термина «готический реализм» / Н. Паньков // Вопросы литературы. - 2008. - № 1. - С. 227-248.

147. Пахаренко, В. Реалізм / В. Пахаренко // Українська мова і література. - 2001. - № 4. - С. 40-44.

148. Петров, С. М. Критический реализм : [учеб. пособие для филол. спец. ун-тов и пед. ин-тов] / С. М. Петров. - 2-е изд. - М. : Высш. шк., 1980. - 359 с.

149. Проблеми історії та теорії реалізму української літератури XIX - початку XX ст. : [зб. наук. пр.] / відп. ред. М. Т. Яценко ; АН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. - К. : Наук. думка, 1991. - 264, [2] с.

150. Проскурнин, Б. М. История зарубежной литературы XIX века: западноевропейская реалистическая проза : учеб. пособие для вузов / Б. М. Проскурин, Р. Ф. Яшенькина. - 3-е изд., испр. - М. : Флинта : Наука, 2006. - 411, [2] с.

151. Реализм в литературах стран Центральной и Юго-Восточной Европы первой трети XX в. : худож. поиски. Особенности развития : [сб. ст.] / отв. ред. Л. Н. Будагова ; АН СССР, Ин-т славяноведения и балканистики. - М. : Наука, 1989. - 269 с.

152. Степанян, К. Реализм как преодоление одиночества : [соврем. проза] / К. Степанян // Знамя. - 1996. - № 5. - С. 203-210.

153. Сухих, И. Русская литература. XIX век: второй период русского реализма (1840-1880-е гг.) / И. Сухих // Звезда. – 2006. - № 3. – С. 223-234.

154. Тamarченко, Н. Д. Типология реалистического романа : на материале классич. образцов жанра в рус. лит. XIX века / Н. Д. Тamarченко. – Красноярск : Изд-во ун-та, 1988. – 197 с.

155. Типология русского реализма второй половины XIX века : [сб. ст.] / отв. ред. Г. Ю. Стернин ; АН СССР, ВНИИ искусствознания М-ва культуры СССР. – М. : Наука, 1990. – 246, [2] с.

156. Фридендер, Г. М. Русский классический реализм и проблема гуманизма / Г. М. Фридендер // Русская литература. – 1982. - № 4. – С. 77-94. – Библиогр. в подстроч. примеч.

157. Храповицкая, Г. Н. История зарубежной литературы : западноевропейский и американский реализм (1830-1860-е годы) : учеб. пособие для вузов по специальности 032900 (050301) - Рус. яз. и лит. / Г. Н. Храповицкая, Ю. П. Солодуб. - М. : Академия, 2005. - 382, [1] с. : ил. - (Высшее профессиональное образование). - (Педагогические специальности). - Библиогр. в конце ст.

158. Храповицкая, Г. Н. Реализм в зарубежной литературе (Франция, Англия, Германия, Норвегия, США) : учеб. пособие для вузов : практикум / Г. Н. Храповицкая. - М. : Академия, 2006. - 288 с. - (Высшее профессиональное образование. Педагогические специальности). - Библиогр. в конце занятий и в подстроч. примеч.

159. Чижевський, Д. І. Реалізм в українській літературі / Д. І. Чижевський ; підгот. тексту, ред., передм. М. Наєнка. – К. : Просвіта, 1999. – 117 с., [1] арк. портр.

160. Чижевський, Д. Реалізм в українській літературі / Д. Чижевський // Слово і час. – 1998. - № 2. – 8-13 ; № 4/5. – С. 36-42 ; № 6. – С. 29-35.

161. Чижевський, Д. Слов'янський реалізм / Д. Чижевський // Слово і час. – 2004. - № 8. – С. 48-63.

162. Щенников, Г. К. Типологические особенности русского реализма 1860-1870-х годов / Г. К. Щенников // Русская литература. – 1984. - № 3. – С. 116-129.

* * *

163. Недошивин, Г. А. Реализм (в литературе и искусстве) [Электронный ресурс] / Г. А. Недошивин // Яндекс словари. – Режим доступа: [http://slovari.yandex.ua/~книги/БСЭ/Реализм%20\(в%20литературе%20и%20искусстве\)](http://slovari.yandex.ua/~книги/БСЭ/Реализм%20(в%20литературе%20и%20искусстве)). – Загл. с экрана.

164. Реалізм [Електронний ресурс] // Бібліотека української літератури. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/techii/printout.php?number=5>. – Назва з екрана.

165. Ференц, Н. С. Реалізм [Електронний ресурс] / Н. С. Ференц // Основи літературознавства. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/18210712/literatura/realizm>. – Назва з екрана.

166. Чижевський, Д. Реалізм в українській літературі [Електронний ресурс] / Д. Чижевський // Історія української літератури. – К., 1999. – С. 17-64. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/chyzh/chy22.htm>. – Назва з екрана.

* * *

167. Агеєва, В. Тексти з подвійним дном, або Психологічний соціалізм / В. Агеєва // Кур'єр Кривбасу. - 2009. - № 5/6. - С. 319-333.

168. Актуальные проблемы социалистического реализма : [сб. ст.] / под ред. И. Ф. Волкова [и др.]. – М. : Изд-во МГУ, 1981. – 292 с.

169. Андреев, Ю. А. Революция и литература : Октябрь и гражд. война в рус. сов. лит. и становление соц. реализма (20-30-е гг.). – 3-е изд., доп. – М. : Худож. лит., 1987. – 397, [2] с.

170. Бернадська, І. Канон соціалістичного роману / І. Бернадська // Слово і час. - 2005. - № 2. - С. 44-52.

171. Булавка, Л. А. Социалистический реализм: превратности метода. Философский дискурс / Л. А. Булавка. - М. : Культур. революция, 2007. - 261 с. - (AESTETICA). - Библиогр. в подстроч. примеч.

172. Бялый, Г. А. Русский реализм. От Тургенева к Чехову / Г. А. Бялый ; [вступ. ст. В. М. Марковича]. – Л. : Сов. писатель, Ленингр. отд-ние, 1990. – 637, [1] с.

173. Гизатов, К. Т. Социалистический реализм как художественный метод / К. Т. Гизатов. – М. : Знание, 1986. – 64 с. – (Новое в жизни, науке, технике. Сер. «Эстетика» ; № 3). – Библиогр.: с. 59-60.

174. Гундорова, Т. Соцреалізм: між модерном і авангардом / Т. Гундорова // Слово і час. – 2008. - № 4. – С. 14-21. – Бібліогр.: с. 21.

175. Добренко, Е. Запущенный сад величин : [менталитет и категории соцреалист. критики : поздний сталинизм] / Е. Добренко // Вопросы литературы. – 1993. - № 1. – С. 28-61.

176. Дончик, В. Г. Сутність – будівнича : про суспільно-перетворювальну функцію л-ри соціаліст. реалізму / В. Г. Дончик. – К. : Дніпро, 1984. – 259 с.

177. Захарчук, І. Мілітарна стратегія соцреалізму / І. Захарчук // Слово і час. – 2006. - № 10. – С. 51-60.

178. Избавление от миражей : соцреализм сегодня : [сб. ст. / сост. Е. А. Добренко]. – М. : Сов. писатель, 1990. – 413, [1] с.

179. Ковалів, Ю. «Соцреалізм» - глухий кут історії літератури / Ю. Ковалів // Слово і час. – 2009. - № 4. – С. 27-42. – Бібліогр.: с. 41-42.

180. Ковалів, Ю. Українська література в лабетах репресій та «соцреалізму» : (поезія, проза, драматургія) / Ю. Ковалів // Неопалима купина. - 2010. - № 1/2. - С. 175-194.

181. Козлова, Н. Н. Соцреализм: производители и потребители : [взгляд на лит. произв. сов. эпохи] / Н. Н. Козлова // Общественные науки и современность. – 1995. - № 4. – С. 143-153.

182. Костенко, А. З. Діалектика художнього образу : (нові аспекти теорії соц. реалізму) / А. З. Костенко. – К. : Дніпро, 1986. – 311 с.

183. Ксьондзик, Н. Феномен соціалістичного реалізму: що? як? коли? / Н. Ксьондзик // Дивослово. - 2011. - № 5. - С. 50-54. - Бібліогр.: с. 54.

184. Макарова, И. А. Социалистический реализм / И. А. Макарова // Русская литература XX века. Школы, направления, методы творческой работы : учеб. для вузов / под ред. С. И. Тимина. - СПб. ; М., 2002. – С. 221-237. – Библиогр.: с. 236-237.

185. Наливайко, Д. Замітки щодо генези й типології соціалістичного реалізму / Д. Наливайко // Слово і час. – 2008. - № 9. – С. 46-52. – Бібліогр.: с. 52.

186. Петров, С. М. Социалистический реализм : история. Теория. Современность / С. М. Петров. – М. : Сов. писатель, 1984. – 472 с.

187. Сverbілова, Т. Проект національної самоідентифікації вітчизняного соцреалізму та драма 30-х років ХХ ст. / Т. Сverbілова // Слово і час. – 2008. - № 4. – С. 21-29. – Бібліогр.: с. 29.

188. Современная проза социалистического реализма : (лит. жанры) / [Л. М. Землянова [и др.] ; под ред. И. Ф. Волкова [и др.]]. – М. : Изд-во МГУ, 1986. – 189, [2] с.

189. Українське слово : хрестоматія укр. літ. та літ. критики ХХ ст. : у 4 кн. / упоряд., фак. ред. та бібліогр. довідки В. Яременка. - 2-ге вид., змін., допрац., допов. - К. : Аконіт, 2001. - Кн. 3 : Культурно-історична епоха соцреалізму (тоталітаризму), 1941-1991 рр. - 799 с. : портр. - Бібліогр. в кінці ст.

190. Философско-эстетические основы метода социалистического реализма / отв. ред. И. С. Куликова ; АН СССР, Ин-т философии. – М. : Искусство, 1983. – 200 с.

191. Шалагінов, Б. Соцреалізм як нереалізований проект (погляд германіста) / Б. Шалагінов // Всесвіт. - 2012. - № 5/6. - С. 207-220.

192. Яременко, В. Епоха Соцреалізму в панорамі літератури ХХ ст. Ідеологічна література / В. Яременко // Українське слово : хрестоматія укр. л-ри та літ. критики ХХ ст. : у 4 кн. / упоряд., фак. ред. та бібліогр. довідки В. Яременка. - 2-ге вид., змін., допрац., допов. - К., 2001. - Кн. 1: Культурно-історична епоха модернізму. Ранній модернізм: від «Зав'ялого листя» (1896)

І. Франка до «В космічному оркестрі» (1921) П. Тичини. – С. 36-44.

* * *

193. Марков, Д. Ф. Социалистический реализм [Электронный ресурс] / Д. Ф. Марков, Л. И. Тимофеев // Яндекс словари. – Режим доступа: <http://slovari.yandex.ru/~книги/БСЭ/Социалистический%20реализм/>. – Загл. с экрана.

194. Мотылева, Г. Социалистический реализм [Электронный ресурс] / Г. Мотылева, А. Ревякин // Литературное наследие. – Режим доступа: <http://litena.ru/literaturovedenie/item/f00/s00/e0000522/index.shtml>. – Загл. с экрана.

195. Ревякина, А. А. О социалистическом реализме [Электронный ресурс] / Ревякина А. А. – Режим доступа: <http://kostromka.ru/revyakin/literature/508.php>. – Загл. с экрана.

196. Социалистический реализм [Електронний ресурс] // Википедия. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Социалистический_реализм. – Загл. с экрана.

197. Социалистический реализм [Электронный ресурс] // Ликбез. Литература. ЕГЭ. – Режим доступа: http://litra.lik-bez.com/publ/slovar/s/socialisticheskij_realizm/27-1-0-821. – Загл. с экрана.

Модернізм і його стильові течії

Модерністські напрями виникли як заперечення натуралістичній практиці. Модерністи, на відміну від раціоналізму попередників, на перше місце ставили творчу інтуїцію. Вищим знанням проголошувалася не наука, а поезія.

Модернізм (фр. *modernisme* – сучасний) – напрям у літературі та мистецтві кінця ХІХ – ХХ ст., що виник у Франції і поширився у Європі, Росії, Україні. Модернізм відзначається новаторством, експериментом, особливістю художніх засобів

для передачі своєрідності епохи. Йому притаманні конструктивність, віра в прогрес та гуманістичні ідеали. У літературі модернізм прийшов на зміну класичному роману. Визначальними рисами модернізму є новизна та антитрадиціоналізм, затвердження переваги форми над змістом, індивідуалізм, психологізм, ліризм, естетизм. Цей напрям пов'язаний з іменами Шарля Бодлера, Артюра Рембо, Поля Верлена (Франція) Еміля Верхарна, Моріса Метерлінка (Бельгія), Валерія Брюсова, Олександра Блока (Росія), Райнера-М. Рільке (Австрія).

В українській літературі модернізм набув специфічних рис, ставши перш за все рухом до новітніх європейських течій. Представниками українських модерністів є поети Петро Карманський, Василь Пачовський, Остап Луцький, Микола Вороний, Олександр Олесь, Микола Євшан, Григорій Чупринка. Розквіт українського модернізму припав на покоління «розстріляного відродження», представники якого зазнали репресій (Микола Хвильовий, Валер'ян Підмогильний, Анатолій Любченко, Євген Плужник, Олекса Влизько, Григорій Косинка).

У межах модернізму виділяють такі літературні течії: авангардизм (деякі вчені вважають авангардизм окремим явищем через його деструктивну направленість), символізм, неоромантизм, імпресіонізм, експресіонізм, футуризм, сюрреалізм.

198. Агеєва, В. Апологія модерну : обрис ХХ віку : ст. та есеї / В. Агеєва. - К. : Грані-Т, 2011. - 405 с. - (De profundis).

199. Бабич, С. Діалектика «порожнього місця» : рецепція культ. давнини в укр. модернізмі / С. Бабич // Слово і час. - 2002. - № 6. - С. 8-15.

200. Денисюк, С. Між традицією і модернізмом: (поети «хатяни») / С. Денисюк // Молода нація : альманах. – К., 1999. - № 12. – С. 168-197. – Бібліогр.: с. 195-197.

201. Дудова, Л. В. Модернізм в зарубіжній літературі. Література Англії, Ірландії, Франції, Австрії, Німеччини :

учеб. пособие по курсу «История зарубеж. лит.» / Л. В. Дудова, Н. П. Михальская, В. П. Трыков. - 5-е изд. - М. : Флинта : Наука, 2004. - 236, [1] с. - Библиогр.: с. 233-234.

202. Еремеев, Л. А. Французский литературный модернизм : традиции и современность / Л. А. Еремеев ; АН УССР, Ин-т лит. им. Т. Г. Шевченко. – Киев : Наук. думка, 1991. – 117, [2] с.

203. Жеребин, А. И. Венский модернизм как утопия синтеза / А. И. Жеребин // Вопросы философии. - 2012. - № 2. - С. 147-150.

204. Иваницкая, Е. Модернизм = постмодернизм? / Е. Иваницкая // Знамя. – 1994. - № 9. – С. 186-193.

205. Ільницький, М. Ранній український модернізм : польська рецепція / М. Ільницький // Слово і час. - 2008. - № 3. - С. 55-65. - Бібліогр.: с. 65.

206. Мельник, В. Модернізм української прози: генеза, розв., іст. значення / В. Мельник // Сучасність. – 1996. - № 12. – С. 105-109.

207. Мизан, М. Шляхи розвитку української літературної критики періоду раннього етапу українського модернізму / М. Мизан // Українська мова і література в школі. - 2006. - № 6. - С. 52-54.

208. Мовчан, Р. «Європа і ми»: колізії та особливості українського окциденталізму 1920-х років / Р. Мовчан // Слово і час. - 2009. - № 1. - С. 3-16. - Бібліогр.: с. 15-16.

209. Мовчан, Р. Стильовий етюд прозової моделі модернізму 20-х років 20 століття / Р. Мовчан // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. - 2006. - № 2. - С. 70-83.

210. Моренець, В. П. Національні шляхи поетичного модерну першої половини ХХ ст. : Україна і Польща / В. П. Моренець. - К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. - 327 с. - Бібліогр. в кінці розд.

211. Мулярчик, А. С. Современный реалистический роман США, 1945-1980 : учеб. пособие для вузов по спец. «Рус. яз. и лит.». – М. : Высш. шк., 1988. – 174 с.

212. Наєнко, М. Три етапи розвитку українського модернізму (слов'янський контекст) / М. Наєнко // Університет. - 2009. - № 1. - С. 78-82.

213. Назарець, В. М. Модерністська проза початку ХХ століття / В. М. Назарець // Зарубіжна література в навчальних закладах. - 2004. - № 10. - С. 3-10.

214. Неврлий, М. Етапи формування західноукраїнської модерної поезії / М. Неврлий // Сучасність. - 1993. - № 5. - С. 156-165.

215. Новиков, В. Заскок : [рус. модернізм] / В. Новиков // Знамя. - 1995. - № 10. - С. 189-199.

216. Оленева, В. И. Модернистская новелла США, 60-70-е годы / В. И. Оленева. - Киев : Наук. думка, 1985. - 295 с.

217. Олійник, О. Феномен символізму в системі українського модерну / О. Олійник // Слово і час. - 1998. - № 6. - С. 63-68.

218. Павличко, С. Д. Дискурс модернізму в українській літературі : монографія / С. Д. Павличко. - 2-ге вид., перероб. і допов. - К. : Либідь, 1999. - 446, [1] с.

219. Павличко, С. Модернізм як риторика естетизму: поезія початку ХХ ст. / С. Павличко // Слово і час. - 1995. - № 9/10. - С. 28-34.

220. Пахаренко, В. Модернізм / В. Пахаренко // Українська мова і література. - 2001. - № 5. - С. 50-55.

221. Перси, У. Модерн и слово: стиль модерн в литературе России и Запада / пер. с итал. Я. Токаревой; под общ. ред. А. Полонского. - М. : Аграф, 2007. - 221, [2] с., [16] с. ил. - (Символы времени). - Библиогр. в конце гл.

222. Поліщук, Я. Метаморфоза українського Fin de siecle : [ранній укр. модернізм] / Я. Поліщук // Молода нація : альманах. - К., 1999. - № 12. - С. 244-255. - Бібліогр.: с. 254-255.

223. Пронкевич, О. Історія літератури чи конструювання нації? : (переосмислення ідейно-естет. природи ісп. модернізму) / О. Пронкевич // Слово і час. - 2004. - № 10. - С. 10-17.

224. Работнов, Н. Постный модернизм / Н. Работнов // Новый мир. – 2003. - № 7. – С. 186-195.

225. Рада, І. М. [Напрями модернізму: головні риси] / І. М. Рада // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2001. - № 10. – С. 13-15.

226. Сарычев, В. А. Эстетика русского модернизма. Проблема «жизнетворчества» / В. А. Сарычев. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1991. – 316, [2] с.

227. Снегір'ова, В. В. Західноєвропейський і український модернізм: грані зіткнення / В. В. Снегір'ова // Зарубіжна література в навчальних закладах. - 2001. - № 11. - С. 14-15.

228. Українське слово : хрестоматія укр. літ. та літ. критики ХХ ст. : у 4 кн. / упоряд., фак. ред. та бібліогр. довідки В. Яременка. - 2-ге вид., змін., допрац., допов. - К. : Аконіт, 2001. - Кн. 1 : Культурно-історична епоха модернізму. Ранній модернізм: від «Зав'ялого листя» (1896) І. Франка до «В космічному оркестрі» (1921) П. Тичини. - 799 с. : портр. - Бібліогр. в кінці ст. ; Кн. 2 : Культурно-історична епоха модернізму. Високий (розвинутий) модернізм (1922-1940) : від «Антології» (1920) і «Камен» (1924) М. Зерова до «Поезій» (1940) В. Свідзинського. - 799 с. : портр. - Бібліогр. в кінці ст. ; Кн. 4 : Культурно-історична епоха модернізму. Пізній модернізм (1961-1991). Постмодерна література дев'яностих років. - 799 с. : портр. - Бібліогр. в кінці ст.

229. Чижевський, Д. Слов'янський модернізм / Д. Чижевський // Слово і час. – 2004. - № 6. – С. 53-65.

230. Шкаруба, Л. Модерн: причудливий мир форм. Флореаль первая: предчувствие модерна на фоне эстетизма, символизма и прочих измов / Л. Шкаруба // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2012. - № 4. - С. 2-12.

231. Эткинд, А. Культура против природы : психология рус. модерна / А. Эткинд // Октябрь. – 1993. - № 7. – С. 168-192.

232. Яковенко, С. Генераційна свідомість модернізму / С. Яковенко // Молода нація : альманах. – К., 1999. - № 11. – С. 159-176. – Бібліогр.: с. 177-179.

233. Яценко, Т. Модернізм як мистецьке явище другої половини ХІХ - початку ХХ століття. Оглядова лекція у структурі літературного курсу за вибором / Т. Яценко // Українська література в загальноосвітній школі. - 2010. - № 9. - С. 33-37.

* * *

234. Модернізм [Електронний ресурс] // Словари и энциклопедии на Академике. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/746/Модернизм. – Загл. с екрана.

235. Модернізм [Електронний ресурс] // Бібліотека української літератури. – Режим доступа: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/techii/printout.php?number=6>. – Назва з екрана.

236. Модернізм. Літературні напрями модернізму [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrlit.vn.ua/info/criticism/modernism.html>. – Назва з екрана.

237. Характерні риси модернізму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/11544/>. – Назва з екрана.

Символізм (франц. symbolisme – знак, символ) – одна із стильових течій модернізму, що виникла в 70-80-х рр. ХІХ століття у Франції спочатку в поезії, а згодом поширилася на живопис і театр, вплинувши на європейську й американську літературу ХХ ст. Замість традиційного образу символісти прагнули виразити індивідуальний емоційний досвід за допомогою символізованої мови, зокрема символу. Визначальні риси символізму: войовничий бунт проти консервативної і регламентованої суспільної моралі, захоплення витонченою поетичною формою і недооцінка змісту, культ екзотичних і заборонених тем, хвороблива увага до позасвідомого.

Основоположником символізму був Стефан Малларме, теоретиком вважається Шарль Бодлер (Франція). До символістів належали Станіслав Пшибишевський, Казимеж Пшерва-Тетмаєр

(Польща), Райнер-Марія Рільке (Австрія), Моріс Метерлінк, Еміль Верхарн (Бельгія), Стефан Георге, Фрідріх Ніцше (Німеччина), Оскар Уайльд (Англія), Олександр Блок, Дмитро Мережковський, Андрій Бєлий (Росія).

До української літератури символізм прийшов через австро-німецьку та польську літератури. Засновницею цього стилю у вітчизняному письменстві стала Ольга Кобилянська. Серед українських символістів – Микола Вороний, Олександр Олесь, Григорій Чупринка, Петро Карманський, Микола Філянський, Василь Пачовський, Богдан Лепкий, Олекса Слісаренко, Тодось Осьмачка (у ранній поезії) та ін. Водночас український символізм тісно переплетений з неоромантизмом, практично неможливо визначити, який з двох стилів домінує у тому чи іншому творі.

238. Бєлий, А. Символізм : [фрагм. ст. 1909 г.] / А. Бєлий // Искусство в школе. – 2000. - № 3. – С. 21-24.

239. Бур'ян, О. Символізм / О. Бур'ян // Дніпро. – 2011. - № 11. – С. 144-149.

240. Гужиева, Н. В. «Русские символисты» - литературно-книжный манифест модернизма / Н. В. Гужиева // Русская литература. – 2000. – № 2. – С. 64-80.

241. Ермилова, Е. В. Теория и образный мир русского символизма / Е. В. Ермилова ; отв. ред. С. Г. Бочаров ; АН СССР, Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького. – М. : Наука, 1989. – 174, [2] с. : ил.

242. Кавушевська, Я. Особливості символістського дискурсу у слов'янських країнах / Я. Кавушевська // Слово і час. - 2004. - № 11. - С. 59-66.

243. Лекманов, О. А. Еще раз о месте книги стихов как «большой формы» в поэтической культуре русского символизма / О. А. Лекманов // Русская речь. – 1996. - № 3. – С. 16-17.

244. Лекманов, О. А. Символізм / О. А. Лекманов // Русская литература XX века. Школы, направления, методы творческой

работы : учеб. для вузов / под ред. С. И. Тимина. - СПб. ; М., 2002. – С. 13-30. – Библиогр.: с. 30.

245. Минералова, И. Г. Русская литература серебряного века. Поэтика символизма : учеб. пособие для вузов по специальности 032900 - Рус. яз. и лит. / И. Г. Минералова. - М. : Флинта : Наука, 2003. - 268, [1] с. - Библиогр. в подстроч. примеч.

246. Наливайко, Д. Бодлер, Верлен, Рембо, Малларме : фр. символізм як зміна метамови європ. поезії / Д. Наливайко // Зарубіжна література. – 2002. – Лют. (№ 5). – С. 6-7.

247. Наливайко, Д. Французький символізм як зміна метамови європейської поезії / Д. Наливайко // Слово і час. – 1998. - № 7. – С. 23-27. – Бібліогр. в підрядк. прим.

248. Неженец, Н. И. Русские символисты / Н. И. Неженец. – М. : Знание, 1992. – 62 с.

249. Никитин, В. От магии символов к мистике слов : [поэзия рус. символистов] / В. Никитин // Наука и религия. – 1993. - № 7. – С. 26-29.

250. Ніколенко, О. М. Поезія французького символізму : Шарль Бодлер, Поль Верлен, Артюр Рембо: посіб. для вчителя / О. М. Ніколенко. - Х. : Ранок : Веста, 2003. - 142, [1] с. : ілюстр. - (Скарбниця словесника). - Бібліогр.: с. 137-138.

251. Пахаренко, В. Неокласицизм. Символізм / В. Пахаренко // Українська мова і література. – 2001. - № 6. – С. 43-47.

* * *

252. Серебряный век. Символизм [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://literatura5.narod.ru/simvolizm.html>. – Загл. с экрана.

253. Символизм [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/literatura/SIMVOLIZM.html. – Загл. с экрана.

254. Символизм [Электронный ресурс] // Энциклопедия Кругосвет. Универсальная научно-популярная онлайн-энциклопедия. – Режим доступа: <http://slova.org.ru/n/simvolizm/>. – Загл. с экрана.

255. Символізм [Електронний ресурс] // Бібліотека української літератури. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/techii/printout.php?number=11>. – Назва з екрана.

Неоромантизм (грец. *neos* – новий, молодий) – стильова течія раннього модернізму, що виникла на межі XIX–XX ст. На відміну від класичного романтизму, що проголошував розрив між дійсністю та ідеалом, неоромантизм вважав за можливе їх поєднання завдяки силі волі людини, її потягу до втілення мрії, здійснення неможливого. Неоромантики змальовували переважно не масу, а яскраву, неповторну індивідуальність, що вирізняється з маси, бореться попри безнадійну ситуацію зі злом. Герої неоромантиків переймаються тугою за високою досконалістю у всьому, характеризуються внутрішнім аристократизмом, бажанням жити за критеріями ідеалу, а не буднів. Головна увага зосереджувалася на дослідженні внутрішнього світу людини, через який неоромантики намагалися зазирнути у світ духовний.

У зарубіжній літературі неоромантизм проявився у творах Етель Ліліан Войнич, Редьярда Кіплінга, Жозефа Конрада, (Англія), Роберта Льюїса Стівенсона (Шотландія), Кнута Гамсуна, Генріка Ібсена (Норвегія), Джека Лондона (США), Миколи Гумільова, Максима Горького (Росія).

Неоромантизм в українській літературі започаткувала Ольга Кобилянська. У цьому ж стилі працювали Леся Українка, Олександр Олесь, Микола Вороний, Олег Ольжич, Юрій Яновський, Олекса Влизько, Олена Теліга та ін.

256. Васильева, И. В. Литературное объединение «Серапионовы братья» : нем. традиция в культуре рус. неоромантизма / И. В. Васильева // Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. - 2010. - № 2. - С. 73-81.

257. Камінчук, О. Неоромантичний дискурс української поезії кінця XIX - початку XX ст. / О. Камінчук // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. - 2004. - № 5/6. - С. 142-148.

258. Ковалів, Ю. І. Романтична стильова течія в українській радянській поезії 20-30-х років (М. Бажан, Ю. Яновський, О. Влизько, Л. Первомайський) / Ю. І. Ковалів ; АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Наук. думка, 1988. – 127 с.

259. Скупейко, Л. Неоромантизм як модерна парадигма української літератури : (в рецепції Лесі Українки) / Л. Скупейко // Слово і час. - 2009. – № 5. - С. 71-83. - Бібліогр.: с. 82-83.

* * *

260. Генезис неоромантизму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/article/1188.html>. – Назва з екрана.

261. Луков, В. А. Французский неоромантизм [Электронный ресурс] : монографія / В. А. Луков. – Режим доступа: <http://19v-euro-lit.niv.ru/19v-euro-lit/lukov-francuzskij-neoromantizm/index.htm>. – Загл. с екрана.

262. Неоромантизм [Електронний ресурс] // Бібліотека української літератури. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/techii/printout.php?number=8>. – Назва з екрана.

263. Ференц, Н. С. Неоромантизм [Електронний ресурс] / Н. С. Ференц // Основи літературознавства. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/15890315/literatura/neoromantizm>. – Назва з екрана.

Імпресіонізм (фр. impressionisme – враження) – відгалуження модернізму, сформувався у Франції у другій половині XIX ст., насамперед у малярстві. Визначення походить від назви картини Клода Моне «Враження. Схід сонця». Художній напрям, заснований на принципі безпосередньої

фіксації вражень, спостережень, співпереживань. У літературі чіткої лінії не виробив, наближаючись то до натуралізму чи реалізму в прозі, то до символізму в поезії. Визначальна риса імпресіонізму: зображується не сам предмет, а враження від нього. «Бачити, відчувати, виражати – в цьому все мистецтво», – проголошували французькі письменники, брати Гонкури, які вважаються засновниками літературного імпресіонізму. Проявився напрям також у творчості Гі де Мопассана, Марселя Пруста (Франція), Кнута Гамсуна (Норвегія), Оскара Уайльда (Англія), Роберта Стівенсона (Шотландія), Артура Шніцлера (Австрія), Антона Чехова, Івана Буніна, Інокентія Анненського (Росія).

Український імпресіонізм на відміну від західноєвропейського мав лірико-романтичне забарвлення, що зближувало його (а нерідко й змішувало зовсім) з неоромантизмом та символізмом. Поетика імпресіонізму відбилася у творчості Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника, Миколи Черемшини, частково Ольги Кобилянської, Миколи Хвильового, Євгена Плужника.

На початку ХХ ст. імпресіонізм зазнав кризи і поступився іншим течіям модернізму.

264. Горошко, О. «Бачити, відчувати, виражати – у цьому все мистецтво» : структур. метод аналізу худож. тексту. Імпресіонізм / О. Горошко // Українська мова та література. – 2003. – Січ. (№ 1). – С. 17-20.

265. Кузнецов, Ю. Б. Імпресіонізм в українській прозі кінця ХІХ – початку ХХ ст. : проблеми естетики і поетики / Ю. Б. Кузнецов ; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К. : МП «Зодіак-Еко», 1995. – 303, [1] с.

266. Кузнецов, Ю. Поезії в прозі - витоки імпресіонізму / Ю. Кузнецов // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. - 2004. - № 1. - С. 185-193.

267. Ярошук, С. Імпресіонізм як явище мистецтва : розгляд особливостей стилю в малярстві, укр. і європ. л-рах / С. Ярошук, Н. Кухарук // Дивослово. - 2007. - № 11. - С. 12-16.

268. Яструбецька, Г. Експресіонізм - імпресіонізм: стильова опозиція чи дифузія? / Г. Яструбецька // Слово і час. - 2006. - № 2. - С. 39-45.

* * *

269. Імпресіонізм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bse.sci-lib.com/article053453.html>. – Загл. с екрана.

270. Імпресіонізм [Електронний ресурс] // Словари і енциклопедії на Академіке. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_culture/1010/Импресіонізм. – Загл. с екрана.

271. Імпресіонізм в літературі [Електронний ресурс] // Енциклопедія Кругосвет. Універсальна научно-популярна онлайн-енциклопедія. – Режим доступу: http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/literatura/IMPRESSIONIZM_V_LITERATURE.html. – Загл. с екрана.

Авангардизм (фр. *avant-garde* – передова охорона) – поєднання течій, що виникають у кризові періоди, коли певний напрям або стиль уже вичерпав себе. Складався з багатьох стильових течій – кубізму, абстракціонізму, футуризму, дадаїзму, сюрреалізму тощо. Авангардизм не є конструктивним, не здатен на створення власних цінностей. Тому він виникає «хвилями», а з часом, виконавши свою місію, зникає. З погляду історії літератури авангардизм ХХ століття вважають одним із відгалужень модернізму.

Основним естетичним принципом авангардизму стала відмова від так званого «традиційного мистецтва», що розвивалось з доби Відродження до кінця ХІХ ст. Митці-авангардисти прагнули зламати усталені принципи побудови художнього твору та норми смаку публіки.

Основним осередком, де сформувалась переважна частина авангардистських течій був Париж. Найяскравіше авангардизм проявився у творах Гійома Аполлінера, Луї Арагона, Поля Елюара, Марселя Пруста (Франція), Джеймса Джойса (Ірландія), Вірджинії Вулф (Великобританія), Вільяма Фолкнера, Ернеста Хемінгуейя (США).

У Латинській Америці авангардизм проявився в основному в поезії, найяскравішими його представниками були Вісенте Уйдобро, Пабло Неруда (Чілі), Хосе Борхес (Аргентина).

У російській поезії авангардизм проявився у творчості символістів Валерія Брюсова, Костянтина Бальмонта, Інокентія Анненського, Олександра Блока, Андрія Белого, акмеїстів Миколи Гумільова, Анни Ахматової, Осипа Мандельштама, кубо- та егофутуристів Веліміра Хлебнікова, Володимира Маяковського, імажиністів Сергія Єсеніна, Анатолія Марієнгофа.

В українській літературі ХХ століття авангардизм виникав двічі: у 20-х роках, коли виникла потреба оновлення народницької літератури (пов'язаний з іменами поетів-футуристів Михайля Семенка, Гео Шкурупія), і в кінці 80-х – на поч. 90-х (неоавангардизм), викривши штучні аспекти літератури соцреалізму. Риси авангардизму були присутні в ранній творчості Павла Тичини, Леся Курбаса, Богдана-Ігора Антонича, більшою мірою притаманні творам Ігоря Костецького, Емми Андієвської, Юрія Тарнавського.

272. Анісімова, Н. Український поетичний авангард кінця ХХ ст. / Н. Анісімова // Дивослово. - 2003. - № 6. - С. 2-9.

273. Астаф'єв, О. Мовний бунт українського авангарду / О. Астаф'єв // Слово і час. - 2007. - № 10. - С. 59-61.

274. Біла, А. Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки : монографія / А. Біла. - 2-ге вид., допов. і переробл. - К. : Смолоскип, 2006. - 463 с. - Бібліогр.: с. 393-447.

275. Гришин, А. А. Произведения классика русского авангарда на пути к читателю / А. А. Гришин // Библиография. - 2010. - № 4. - С. 70-84. - Библиогр.: с. 75-84.

276. Забіяка, І. Поетизм як феномен чеського літературного авангарду 1920-х років / І. Забіяка // Слово і час. - 2011. - № 2. - С. 74-80.

277. Заярна, І. Риторичний дискурс російського авангарду : актуалізація барокової естетики на початку ХХ ст. / І. Заярна // Слово і час. - 2006. - № 7. - С. 22-34.

278. Іщенко, В. Авангардизм у літературі / В. Іщенко // Дніпро. - 2012. - № 9. - С. 128-131.

279. Кобринский, А. Авангард после авангарда / А. Кобринский // Дружба народов. - 2004. - № 4. - С. 182-196.

280. Московская, Д. С. «Частные мыслители» 30-х годов : поставангард в рус. прозе / Д. С. Московская // Вопросы философии. - 1993. - № 8. - С. 97-104.

281. Рабинович, В. Авангард как нескончаемое начало : к соче(чи)танию рус. футурист. кн. / В. Рабинович // Вопросы литературы. - 1996. - № 1. - С. 289-308.

282. Реализм авангарда : [диалог поэта Г. Айги и критика С. Бирюкова о рус. поэтич. авангарде] // Вопросы литературы. - 1991. - № 6. - С. 3-15.

283. Шалагінов, Б. Авангард і літературний мейнстрім ХХІ століття / Б. Шалагінов // Всесвіт. - 2011. - № 9/10. - С. 220-226.

284. Шервашидзе, В. В. Западноевропейская литература ХХ века : учеб. пособие / В. В. Шервашидзе. - М. : Флинта : Наука, 2010. - 267 с. - Библиогр. в конце ст.

* * *

285. Авангардизм [Электронный ресурс] // Мегаэнциклопедия Кирилла и Мефодия. - Режим доступа: <http://www.megabook.ru/Article.asp?AID=607775>. - Загл. с экрана.

286. Авангардизм [Електронний ресурс] // Яндекс словари. – Режим доступу: <http://slovari.yandex.ru/~книги/БСЭ/Авангардизм/>. – Загл. с екрана.

287. Газнюк, Л. М. Авангард, модернізм, постмодернізм [Електронний ресурс] // Естетика /Л. М. Газнюк. – Режим доступу:

http://pidruchniki.ws/14410923/etika_ta_estetika/avangard_modernizm_postmodernizm. – Назва з екрана.

288. Русская литература XX века 20-90-х годов [Електронний ресурс] // Литературный сервер. – Режим доступу: <http://www.fplib.ru/id/russian/20vek/>. – Загл. с екрана.

289. Семенов, В. Литературный авангард [Електронний ресурс] / В. Семенов. – Режим доступу: <http://glfr.ru/litprocess/literaturnij-avangard--vitalij-emenov.html>. – Загл. с екрана.

Експресіонізм (франц. expression – вираження) – відгалуження модернізму, одна з авангардистських течій в літературі та мистецтві першої чверті XX ст. Зародився у Німеччині, де виникли перші спілки молодих художників, занепокоєних долею культури напередодні Першої світової війни. Протистоїть реалізму та імпресіонізму. Визначальні риси експресіонізму: зацікавленість глибинними психічними процесами, заперечення як позитивізму, так і раціоналізму, зацікавленість громадянською темою. У перші роки свого розвитку експресіонізм існував як форма індивідуального протесту проти капіталістичної дійсності, жорстокості, зла.

Представники експресіонізму: Макс Брод, Франц Верфель, Георг Тракль (Австрія), Бертольт Брехт, Гейм Гайм (Німеччина) та ін.

Український експресіонізм започаткував Василь Стефаник. Представники течії: Осип Туринський, Микола Хвильовий, Іван Дніпровський, Юрій Липа, Годось Осьмачка. У стильову течію експресіонізму частково вписується творчість Миколи Куліша та Миколи Бажана.

290. Барчан, В. Експресіоністична естетика й мистецька свідомість в Україні 10-20-х рр. ХХ ст. / В. Барчан // Київська старовина. - 2010. - № 6. - С. 61-69. - Бібліогр.: с. 68-69.

291. Васильчикова, Т. Н. Теоретические основы немецкого литературного экспрессионизма / Т. Н. Васильчикова // Вестник МГУ. Сер. 9. Филология. - 2006. - № 2. - С. 76-84.

292. Експресіонізм : зб. наук. пр. / упоряд. Т. Гаврилів. – Львів : ВНТЛ-класика, 2004. - 175 с. - Бібліогр. в кінці ст.

* * *

293. Експресіонізм [Електронний ресурс] // Бібліотека української літератури. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/techii/printout.php?number=10>. – Назва з екрана.

294. Ференц, Н. С. Експресіонізм [Електронний ресурс] / Н. С. Ференц // Основи літературознавства. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/17540906/literatura/ekspresionizm>. – Назва з екрана.

295. Експрессионизм [Электронный ресурс] // Яндекс словари. – Режим доступа: <http://slovari.yandex.ua/~книги/БСЭ/Экспрессионизм/>. – Загл. с екрана.

296. Экспрессионизм [Электронный ресурс] // Энциклопедия Кругосвет. Универсальная научно-популярная онлайн-энциклопедия. – Режим доступа: http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/izobrazitelnoe_iskusstvo/EKSPRESSIONIZM.html. – Загл. с экрана.

Футуризм (лат. futurum – майбутнє) – відгалуження модернізму, авангардистська течія 10-30-х рр. ХХ століття. Виникла в Італії у 1909 р. Пропагувалося "мистецтво майбутнього" відповідним новій добі з її технічним прогресом, новими ритмами тощо. Футуристи намагалися абсолютно оновити мистецтво на всіх рівнях – поєднати письменство з

малярством та кіно. Символами футуристів була жовта лілія та жовта блуза. Визначальні риси футуризму: заперечення традиційної культури (особливо її моральних і художніх цінностей), прагнення до новачій, бунтівливість, порушення традицій, культивування урбанізму (естетика машинної індустрії і великого міста), переплетіння документального матеріалу з фантастикою.

Першим теоретиком футуризму був італієць Філіппо Марінетті. У Росії його представляли Ігор Северянін, Володимир Хлебніков, Володимир Маяковський. Ознаки футуризму спостерігаються й у творчості українців: Михайля Семенка, Валер'яна Поліщука, Якова Савченка, Миколи Бажана, Гео Шкурупія.

Виконавши прогресивну на певному етапі деструктивну роль, футуризм, як і загалом авангардизм, відійшов у минуле.

297. Альфонсов, В. Н. Поэзия русского футуризма / В. Н. Альфонсов // Русская литература XX века. Школы, направления, методы творческой работы : учеб. для вузов / под ред. С. И. Тимина. - СПб. ; М., 2002. – С. 60-109. – Библиогр.: с. 107-110.

298. Винокурова, И. Последние футуристы: «небывалисты» и их лидер Николай Глазков / И. Винокурова // Вопросы литературы. – 2000. - № 3. – С. 48-66.

299. Володихин, Д. Храм и космодром : футурист. образы России в рус. имп. фантастике / Д. Володихин // Политический журнал. - 2008. - № 3. - С. 89-91.

300. Данькевич, Ю. Український футуризм: пошуки нової естетики / Ю. Данькевич // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. - 2005. - № 6. - С. 99-108.

301. Жибуль, В. Формальний експеримент у творчості українських футуристів і білоруських поетів 1920-х - початку 30-х років / В. Жибуль // Слово і час. - 2004. - № 7. - С. 35-41.

302. Карманський, П. Футуризм / П. Карманський // Сучасність. - 2004. - № 5. - С. 115-127.

303. Клинг, О. Футуризм и «старый символистский хмель» : влияние символизма на поэтику раннего рус. футуризма / О. Клинг // Вопросы литературы. - 1996. - № 5. - С. 56-92.

304. Педан, Ю. Маніфест, який збурив світ : [«Маніфест футуристів» (1909 р.) та його автор Філіппо Томмазо Марінетті] / Ю. Педан // Всесвіт. - 2009. - № 9/10. - С. 118-119.

305. Терехина, В. Н. «Только мы – лицо нашего времени» : [заметки о рус. футуризме] : история лит. XX в. / В. Н. Терехина // Библиография. - 1993. - № 6. - С. 69-79.

* * *

306. Львов-Рогачевский, В. Футуризм [Электронный ресурс] / В. Львов-Рогачевский. - Режим доступа: <http://feb-web.ru/feb/slt/abc/lt2/lt2-a472.htm>. - Загл. с экрана.

307. Футуризм [Электронный ресурс] // Словари и энциклопедии на Академике. - Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_culture/735/ФУТУРИЗМ. - Загл. с экрана.

308. Футуризм [Электронный ресурс] // Библиотека української літератури. - Режим доступа: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/techii/printout.php?number=13>. - Назва з екрана.

Сюрреалізм (фр. surrealisme – надреалізм) – авангардистський напрям, що зародився у 20-х рр. ХХ ст. у Франції. У розвитку сюрреалізму значну роль відіграв дадаїзм. Припинивши своє існування на початку 1920 року, він знайшов продовження у сюрреалізмі. Сюрреалісти прагнули створити нову художню реальність, реальнішу за існуючу (надреальнішу), засобами «автоматичного письма» з

парадоксальним, випадковим зіткненням думок та образів. Сюрреалізм заперечує прийнятні суспільні форми сучасного життя, технічної цивілізації, культури, моральних засад.

Засновником напряму був французький письменник Андре Бретон. До цього ж руху приєдналися французькі письменники Луї Арагон, Поль Елюар, Пилип Супо, Трістан Тцара, Роберт Деснос та ін.

В українській поезії риси сюрреалізму мали вірші Василя Хмелюка, Юрія Тарнавського, частково Богдана-Ігора Антонича, поезія і проза Емми Андіївської.

309. Андреев, Л. Г. Сюрреализм : история. Теория. Практика : [монография] / Л. Г. Андреев. - М. : Гелеос, 2004. - 351 с. : ил.

310. Біла, А. Дискурс «народного сюрреалізму» в українській ліриці 1960-70-х рр. / А. Біла // Слово і час. - 2007. - № 4. - С. 53-56.

311. Гальцова, Е. К вопросу о теории прекрасного во французском сюрреализме / Е. Гальцова // Обсерватория культуры. - 2008. - № 2. - С. 118-124.

* * *

312. Рыкова, Н. Сюрреализм [Электронный ресурс] / Н. Рыкова. – Режим доступа: <http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclor/leb/leb-1561.htm>. – Загл. с экрана.

313. Сюрреализм в литературе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lookatme.ru/flow/posts/art-radar/66132-surrearilizm-v-literature>. – Загл. с экрана.

314. Сюрреализм в литературе [Электронный ресурс] // Блик литературный портал. – Режим доступа: http://blikportal.com/publ/likbez/sjurrealizm_v_literature/3-1-0-123. – Загл. с экрана.

315. Сюрреалізм як модерністський напрямок мистецтва ХХ століття [Електронний ресурс] // Освіта.ua. - Режим доступу:

<http://osvita.ua/vnz/reports/culture/10890/print/>. – Назва з екрана.

Постмодернізм (анг. postmodernism – постмодерність) – сукупність літературних тенденцій другої половини ХХ – початку ХХІ ст., що виникли після модернізму. Постмодернізм став реакцією на ідеологічну кризу гуманізму після Другої світової війни. Вперше термін згадується у 1917 р., але поширився він лише наприкінці 1960-х рр., спершу для означення стильових тенденцій в архітектурі, спрямованих проти безликої стандартизації, а невдовзі й у літературі та малярстві. Постмодерністи, завдяки історичному досвідові, переконалися у марноті спроб поліпшити світ, втратили ідеологічні ілюзії, вважаючи, що людина позбавлена змоги не лише змінити світ, а й досягнути, систематизувати його. Прогрес визнається ними лише ілюзією, з'являється відчуття вичерпності історії, естетики, мистецтва. Реальним вважається співіснування усіх - і найдавніших, і новітніх форм буття. Визначальні риси постмодернізму: культ незалежної особистості, потяг до міфу, прагнення поєднати, взаємодоповнити істини багатьох людей, націй, культур, релігій, філософій.

Першим постмодерністом вважається Гюнтер Грасс (Німеччина). Визначні представники: Умберто Еко (Італія), Фредерик Бегбедер (Франція), Хорхе Луїс Боргес (Аргентина), Мілорад Павич (Сербія), Мілан Кундера (Чехія), Патрик Зюскінд (Німеччина), Віктор Пелевін, Йосип Бродський (Росія).

У сучасній українській літературі постмодернізм став реакцією на диктат соцреалізму, органічно поєднавшись з неоавангардизмом. Проявився у творчості Юрія Андруховича, Юрія Іздрика, Олеся Ульяненка, Олександра Ірванця, Тараса Прохаська, Оксани Забужко та ін.

317. Астаф'єв, О. Мистецтво і «техне»: до проблеми постмодер. дискурсу в укр. л-рі / О. Астаф'єв // Літературна Україна. – 2002. – 5 верес. – С. 3.

318. Бігун, Б. Нариси про літературу постмодернізму : [П. Зюскінд, К. Рансмайр, М. Фріш, Дж. Хеллер] / Б. Бігун // Зарубіжна література. – 2000. – Серп. (№ 29-32). – С. 1-63.

319. Боротьба нового і старого чи витіснення національного? : (постмодернізм – укр. варіант сьогодні й завтра) // Слово і час. - 2008. – № 6. - С. 16-34.

320. Бульвінська, О. І. Національні особливості європейських постмодерністських літератур : на прикл. фр., англ. та швед. романів / О. І. Бульвінська // Зарубіжна література в школах України. – 2005. - № 4. – С. 10-14.

321. Вячеславова, О. Неотрадиціоналізм у контексті українського постмодерну / О. Вячеславова // Артанія. - 2010. - № 3. - С. 16-17.

322. Головченко, Н. Філософсько-естетичні засади літератури постмодернізму : матеріали до вступ. уроку / Н. Головченко // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2011. - № 1. – С. 62-64.

323. Гузь, О. О. Від міфу до постмодернізму / О. О. Гузь. - Т. : Мандрівець, 2007. - 205, [1] с. - (Перлини досвіду). - Бібліогр.: с. 206.

324. Давыдов, О. У трупa старой культуры : [отклик на ст. Б. Парамоновна «Постмодернизм»] / О. Давыдов // Независимая газета. – 1994. – 24 марта. – С. 7.

325. Данильчук, О. М. Постмодернізм: характерні особливості та проблеми розвитку / О. М. Данильчук. – Миколаїв : НУК, 2008. - 60 с. - (Методичні вказівки).

326. Дегтярьова, І. Стилiстичний синтаксис української постмодерністської прози / І. Дегтярьова // Українська мова. - 2009. - № 3. - С. 27-38. - Бібліогр.: с. 38.

327. Ермолин, Е. Собеседники хаоса : [дискус. о постреализме в лит. конца XX в.] / Е. Ермолин // Новый мир. – 1996. - № 6. – С. 212-214.

328. Затонский, Д. Постмодернизм в историческом интерьере / Д. Затонский // Вопросы литературы. – 1996. - № 3. – С. 182-205.

329. Иванова, Н. Жизнь и смерть симулякра в России: [о явлении постмодернизма в рус. лит.] / Н. Иванова // Дружба народов. – 2000. - № 8. – С. 187-196.

330. Ильин, И. П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм / И. П. Ильин. – М. : Интрада, 1996. – 256 с. – Библиогр.: с. 236-258.

331. Ільницький, М. Маргінальність чи зміна парадигми? : [постмодернізм в укр. поезії XXI ст.] / М. Ільницький // Слово і час. - 2007. - № 10. - С. 70-78.

332. Киреева, Н. В. Постмодернизм в зарубежной литературе : учеб. комплекс для студентов-филологов / Н. В. Киреева. - М. : Флинта : Наука, 2004. - 213, [1] с. - Библиогр.: с. 204-211.

333. Киченко, О. Європейський постмодернізм: витоки і сучасна літературна традиція / О. Киченко // Всесвіт. – 2004. - № 5/6. – С. 162-165.

334. Коваленко, А. Г. Литература и постмодернизм : учеб. пособие / А. Г. Коваленко. - М. : Изд-во РУДН, 2004. - 142 с. - Библиогр.: с. 140 и в подстроч. примеч.

335. Ковбасенко, Ю. Література постмодернізму: по той бік різних боків / Ю. Ковбасенко // Зарубіжна література в навчальних закладах. - 2002. - № 5. - С. 2-12.

336. Козюра, О. В. Феномен постмодернізму: спроба визначення естетичної функції / О. В. Козюра // Зарубіжна література в школах України. – 2005. - № 6. – С. 18-20.

337. Коломієць, Л. Молода українська поезія 90-х: постмодерністський контекст / Л. Коломієць // Молода нація : альманах. – К., 1997. - № 6. - С. 257-264.

338. Костырка, С. «Игра в бисер» в условиях рынка : [постмодернизм в рус. лит.] / С. Костырка // Лепта. – 1993. - № 5. – С. 148-152.

339. Курбатов, В. Помутившиеся зеркала: [постмодернизм в соврем. рус. лит.] / В. Курбатов // Москва. – 1996. - № 2. – С. 144-147.

340. Курицын, В. Постмодернизм: новая первобытная культура / В. Курицын // Новый мир. – 1992. - № 2. – С. 225-232.

341. Кякшто, Н. Н. Русский постмодернизм / Н. Н. Кякшто // Русская литература XX века. Школы, направления, методы творческой работы : учеб. для вузов / под ред. С. И.Тимина. - СПб. ; М., 2002. – С. 305-325. – Библиогр.: с. 323-325.

342. Лавринович, Л. Сучасний український постмодернізм – напрям? Стиль? Метод? / Л. Лавринович // Слово і час. – 2001. - № 1. – С. 39-46.

343. Леонович, М. Постмодерн і доля національних культур : українська територія / М. Леонович // Молода нація : альманах. – К., 2003. - № 4. – С. 168-174.

344. Логвиненко, Ю. Підстави для абсурду і втеча від абсурду: ранній укр. постмодернізм крізь оптику біблійної міфології / Ю. Логвиненко // Слово і час. - 2008. – № 6. - С. 57-61. - Бібліогр.: с. 61.

345. Логвиненко, Ю. Символізація явищ природи в системі поетичного мовлення дев'яноститників: постмодерна рецепція образу світу / Ю. Логвиненко // Слово і час. - 2012. - № 10. - С. 42-47. - Бібліогр. в кінці ст.

346. Месянжинова, А. В. Архетипическая основа постмодернистских культурных моделей (Милорад Павич и Джулиан Барнс) / А. В. Месянжинова // Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2005. - № 2. – С. 82-91.

347. Мокриця, М. Силует романтики на тлі постмодерну, або Метафора як поетична проблема / М. Мокриця // Слово і час. - 2009. - № 6. - С. 91-98. - Бібліогр. в кінці ст.

348. Носов, С. Литература и игра : [постмодернизм] / С. Носов // Новый мир. – 1992. - № 2. – С. 232-239.

349. Оленєва, В. Short Story і постмодернізм (Д. Барт, Д. Бартелм, Дж. П. Донліві, Т.Пінчон) / В. Оленєва // Вікно в світ. – 1999. - № 5. – С. 75-98.
350. Павлюк, М. Постмодерн і доля національних культур / М. Павлюк // Молода нація : альманах. – К., 2003. - № 4. – С. 149-155. – Бібліогр.: с. 156.
351. Парамонов, Б. Постмодернізм / Б. Парамонов // Независимая газета. – 1994. – 26 янв. – С. 5.
352. Переяслов, Н. Оправданіє постмодернізму / Н. Переяслов // Наш сучасник. – 1999. - № 5. – С. 270-280.
353. Пікун, Л. Дзеркальна гра набутками культури як явище літератури постмодернізму / Л. Пікун // Слово і час. - 2005. - № 11. - С. 40-47.
354. Поліщук, Я. Альтернативна історія літератури – постмодерна парадигма / Я. Поліщук // Слово і час. - 2002. - № 1. - С. 20-26.
355. Поліщук, О. Позиція персонажа в українській постмодерній прозі / О. Поліщук // Слово і час. - 2003. - № 2. - С. 70-74.
356. Поліщук, Я. Український постмодернізм: у пошуках самоідентичності / Я. Поліщук // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колеґіумах. - 2003. - № 3. - С. 63-70.
357. Саяпіна, Т. Мотив усесвітнього потопу в українській постмодерній прозі / Т. Саяпіна // Молода нація : альманах. – К., 2003. - № 4. – С. 185-188.
358. Сокол, Л. Гіпертекст і постмодерністський роман / Л. Сокол // Слово і час. - 2002. - № 11. - С. 76-80.
359. Соловьєва, Н. А. Вызов романтизму в постмодерністском британском романе / Н. А. Соловьєва // Вестник МГУ. Сер. 9. Филология. – 2000. - № 1. – С. 53-67.
360. Степанян, К. Назову себя цвайшпацірен? : любовь, ирония и проза развитого постмодернізму / К. Степанян // Знамя. – 1993. - № 11. – С. 184-194.

361. Стороха, Б. Постмодерн та доля національних культур / Б. Стороха // Молода нація : альманах. – К., 2003. – № 4. – С. 159-163.

362. Фролов, Г. А. Роман постмодернізма в Германії / Г. А. Фролов // Филологические науки. – 1999. – № 1. – С. 71-80.

363. Харчук, Р. Б. Сучасна українська проза. Постмодерний період: навч. посіб. / Р. Б. Харчук. – К. : Академія, 2008. – 247 с. – (Альма-матер). – Бібліогр. в кінці ст.

364. Черненко, О. Постмодернізм: український аспект / О. Черненко // Всесвіт. – 1997. – № 8/9. – С. 148-159. – Бібліогр.: с. 159.

365. Эпштейн, М. Н. Постмодерн в русской литературе : учеб. пособие для вузов / М. Н. Эпштейн. – М. : Высш. шк., 2005. – 494, [1] с. – Библиогр.: с. 477-482 и в подстроч. примеч.

366. Ямчук, П. Процес модернізації письменства : особливості функціонування деяких експериментаторських моделей у літературному пошуку ХХ століття / П. Ямчук // Наукові записки. Т. 17. Філологія. – К., 1999. – С. 45-49.

* * *

367. Література постмодернізму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/zaruba/article/74.html>. – Назва з екрана.

368. Постмодернізм [Електронний ресурс] // Бібліотека української літератури. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/techii/printout.php?number=16>. – Назва з екрана.

369. Руднев, В. П. Постмодернізм [Електронний ресурс] / В. П. Руднев. – Режим доступу: http://characterology.ru/creatologia/philology/Rudnev_postmodernism/. – Загл. с екрана.

370. Постмодернізм [Електронний ресурс] // Енциклопедія Кругосвет. Універсальна научно-популярна онлайн-енциклопедія. – Режим доступу:

[http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/literatura/POST MODERNIZM.html](http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/literatura/POST_MODERNIZM.html). – Загл. с екрана.

Феміністична критика (лат. femina – жінка, англ. feminist criticist – жіноча критика) – течія постмодернізму, що набула популярності у другій половині ХХ ст. У європейському контексті фемінізм виступив однією з найвпливовіших течій минулого століття. Його виникнення обумовлено зневірою в старі ідеали, руйнацією ієрархічної системи цінностей патріархального устрою, в якому жінці відводилася пасивна другорядна роль.

У галузі феміністичної критики існує наступна періодизація:

– етап формації «індивідуалістського фемінізму» або так звана «перша хвиля» фемінізму (1890 – 1920 рр.);

– етап початку функціонування ідей поваги до індивідуальності незалежно від гендерної належності (після Другої світової війни);

– етап зміни статусу жінки як «іншого» по відношенню до чоловіка на статус рівного йому (1960 – 1990 рр.);

– етап постфемінізму (мультикультуралізму) або так звана «третя хвиля» фемінізму (1990 рр. – до сьогодні).

У сучасному літературному феміністичному дискурсі розрізняють дві провідні школи – французьку (Юлія Крістева, Люсі Ірігаре, Елен Сіксу) та англо-американську (Верджинія Вульф, Кейт Міллет, Елейн Шоуолтер, Сандра Гілберт, Сюзан Губар). Розвиток першої пов'язують з ім'ям Сімони де Бовуар, завдяки якій французький фемінізм довгий час перебував під впливом екзистенціалізму та психоаналізу. Феміністки висунули та розвинули концепції «інакості жінки», критики фалоцентризму, жіночого письма та бісексуальності.

Серед особливостей вітчизняного фемінізму було заглиблення, насамперед, в духовні та моральні, а не в матеріальні проблеми людської особистості. Звідси – прагнення

до духовного зростання, пошуки ідеалу для вдосконалення, поривання до вищих сфер буття. До осмислення проблем феміністичної критики долучилися українські дослідниці Ніла Зборовська, Соломія Павличко, Віра Агеєва, Тамара Гундорова. Серед наших сучасниць, що піднімають проблему жінки у своїх творах, можна відзначити Оксану Забужко, Ірену Карпу, Світлану Пиркало та ін.

371. Агеєва, В. Жіночий простір : феміністичний дискурс українського модернізму / В. Агеєва. - К. : Факт, 2008. – 358 с. - (Висока полиця). - Бібліогр. в підрядк. прим.

372. Варикаша, М. Гендерний дискурс: семіотичні аспекти / М. Варикаша // Слово і час. - 2008. - № 7. - С. 83-89. - Бібліогр.: с. 89.

373. Жовтуля, І. Від літератури до фемінізму / І. Жовтуля // Сучасність. - 2002. - № 11. - С. 84 - 89.

374. Зборовська, Н. Перцепція феміністки у західноєвропейському дискурсі та українському письмі / Н. Зборовська // Слово і час. - 2005. - № 1. - С. 50-61 ; № 2. - С. 53-62.

375. Кулакова, Н. Н. Феминизм и изучение проблем войны и мира в американской литературе / Н. Н. Кулакова // Этнографическое обозрение. – 1994. - № 5. – С. 52-63.

376. Павличко, С. Д. Фемінізм / С. Д. Павличко ; упоряд. та передм. В. Агеєвої. - К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. - 322 с.

377. Погребная, В. Л. Феминизм и «женская литература» второй половины XIX века / В. Л. Погребная // Зарубіжна література в навчальних закладах. - 2002. - № 7. - С. 56-59.

378. Суковатая, В. А. Феминистская трактовка американской литературы и философской утопии / В. А. Суковатая // США. Канада: экономика, политика, культура. - 2007. - № 1. - С. 81-89.

379. Улюра, Г. Коронована сила жіночої руки, або Протих, хто «пише іншу прозу» / Г. Улюра // Слово і час. - 2005. - № 3. - С. 65-71.

380. Феминизм в общественной мысли и литературе. - М. : Грифон, 2006. - 399 с.

381. Шимчишин, М. Американська феміністична теорія читацького відгуку / М. Шимчишин // Слово і час. - 2005. - № 1. - С. 42-49.

* * *

382. Вітчизняні традиції сучасного українського фемінізму [Електронний ресурс] // Філолог МЕРІ. – Режим доступу: http://kafukrfil.ucoz.ru/publ/suchasne_literaturoznavstvo/vitchiznjani_tradiciji_suchasnogo_ukrajinskogo_feminizmu/3-1-0-17. – Назва з екрана.

383. Жеребкіна, І. Феминистская литературная критика [Електронний ресурс] / І. Жеребкіна. – Режим доступу: <http://www.owl.ru/library/004t.htm>. – Загл. с екрана.

384. Зародження фемінізму в українській літературі на тлі західноєвропейських традицій [Електронний ресурс] // Українська література. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/article/898.html>. – Назва з екрана.

385. Новітні напрями та течії в літературознавстві [Електронний ресурс] // Українська література. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/info/criticism/newest.html>. – Назва з екрана.

386. Тараторіна, С. Феміністична критика: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / С. Тараторіна // Острів знань. – Режим доступу: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-1a47855108bb8>. – Назва з екрана.

387. Трофимова, Е. Феминизм и женская литература в России [Електронний ресурс] / Е. Трофимова // Литературоведческие тексты. – Режим доступу: http://www.a-z.ru/women_cd1/html/trofimrdd.htm. – Загл. с екрана.

Іменний покажчик

- Абишева У. К. 124
Агеева В. 167, 198, 371
Альфонсов В. Н. 297
Анастасьев Н. А. 125, 316
Андреев Л. Г. 309
Андреев Ю. А. 169
Андрієнко Л. 31
Андрущенко Ю. 32
Анісімова Н. 272
Астаф'єв О. 273, 317
Бабич С. 199
Баган О. 70
Балашова Т. В. 126
Басинский П. 1
Бархудаев Г. 127
Барчан В. 290
Белый А. 238
Бент М. 71
Бернадська І. 170
Бігун Б. 318
Біла А. 274, 310
Брацка М. 72
Бруннер І. О. 73
Булавка Л. А. 171
Бульвінська О. І. 320
Бурко О. 33
Бур'ян О. 239
Бялый Г. А. 172
Варикаша М. 372
Васильева И. В. 256
Васильчикова Т. Н. 291
Винокурова И. 298
Володихин Д. 299

Вячеславова О. 321
Газнюк Л. М. 287
Гальцова Е. К. 311
Генис А. 2
Гизатов К. Т. 173
Гинзбург Л. 128
Головченко Н. 322
Гончар О. І. 129
Горошко О. 264
Грабович Г. 74
Грешных В. И. 75
Гришин А. А. 275
Гужиева Н. В. 240
Гузь О. О. 323
Гуляев Н. А. 76
Гундорова Т. 174
Давиденко Г. Й. 62
Давыдов О. 324
Данильчук О. М. 325
Данькевич Ю. 300
Девдюк І. В. 4
Дегтярьова І. 326
Денисюк С. 200
Добренко Е. 175
Дончик В. Г. 176
Дудова Л. В. 201
Еремеев Л. А. 202
Ермилова Е. В. 241
Ермолин Е. 327
Жеребин А. И. 203
Жеребкина И. 383
Жибуль В. 301
Жовтуля І. 373
Забіяка І. 276
Затонський Д. В. 130, 131, 328
Захарчук І. 177

Заярна І. 277
Зборовська Н. 374
Зонина Л. А. 77
Иваницкая Е. 204
Иванова Н. 329
Ивашева В. В. 132
Ильин И. П. 330
Івашків В. М. 79
Ільницький М. 205, 331
Ісиченко І. 34
Іщенко В. 278
Кавушевська Я. 242
Казакова И. Б. 80
Камінчук О. 257
Кантор А. 66
Карманський П. 302
Карпов Н. А. 81
Катаев В. Б. 134
Качуровський І. 82
Киреева Н. В. 332
Кисельов Н. 83
Киченко О. 333
Клинг О. 303
Клочек Г. 135
Кобринский А. 279
Коваленко А. Г. 334
Ковалів Ю. 179, 180, 258
Ковальова О. 7
Ковбасенко Ю. 335
Кодак М. П. 136
Козлова Н. Н. 181
Козюра О. В. 336
Коломієць Л. 337
Комаринець Т. І. 84
Костенко А. З. 182
Костырка С. 338

- Ксьондзик Н. 183
Кудін М. О. 85
Кузнецов Ю. Б. 265, 266
Кузнецова Р. Р. 86
Кулакова Н. Н. 375
Курбатов В. 339
Курдина Ж. В. 87
Курилов А. С. 54
Курицын В. 340
Кякшто Н. Н. 341
Лавринович Л. 342
Лейдерман Н. 137
Лейтон Л. 88
Лекманов О. А. 243, 244
Лексіна Г. 89
Леонович М. 343
Лімборський І. В. 35, 55, 56, 90, 91, 138
Логвин Г. П. 92, 93
Логвиненко Ю. 344, 345
Луков В. А. 261
Луначарский А. 9
Львов-Рогачевский В. 306
Макарова И. А. 184
Марков Д. Ф. 193
Мацевко Л. 139
Медведев А. 10
Мельник В. 206
Месянжинова А. В. 346
Мизан М. 207
Минералова И. Г. 245
Михед П. 36
Михед Т. 94
Мовчан Р. 208, 209
Мокриця М. 347
Моренець В. П. 210
Московская Д. С. 280

- Мотылева Г. 194
Мулярчик А. С. 140, 141, 211
Надъярных М. 11
Наенко М. К. 96, 97, 142, 212
Назарець В. М. 213
Наливайко Д. С. 37, 98, 99, 143, 185, 246, 247
Нахлік Є. К. 100
Неврлий М. 214
Нев'ярович Н. Ю. 144
Недошивин Г. А. 163
Неженец Н. И. 248
Никитин В. 249
Николаенко О. Н. 12
Николюкин А. Н. 101
Ніколенко О. М. 13, 14, 57, 102, 250
Новик О. 38
Новиков В. 215
Носов С. 348
Оленева В. И. 216, 218
Оленєва В. 349
Олійник О. 217
Павличко С. Д. 103, 218, 219, 376
Павлюк М. 350
Паньков Н. 146
Парамонов Б. 351
Пас О. 104
Пахаренко В. 15, 16, 17, 147, 220, 251
Педан Ю. 304
Переяслов Н. 352
Перси У. 221
Петров С. М. 148, 186
Пікун Л. 353
Погребная В. Л. 377
Поліщук О. 355
Поліщук Я. 222, 354, 356
Пригодій С. М. 105

- Пронкевич О. 223
Проскурнин Б. М. 150
Рабинович В. 281
Работнов Н. 224
Рада І. М. 106, 225
Ревякина А. А. 195
Руднев В. П. 369
Рыкова Н. 312
Сазонова Л. И. 39
Сарычев В. А. 226
Саяпіна Т. 357
Свербілова Т. 187
Семенов В. 289
Сердюкова Т. Р. 59
Сивокінь Г. 40
Скупейко Л. 259
Снегірьова В. В. 227
Сокол Л. 358
Соловьёва Н. А. 109, 110, 359
Степанян К. 152, 360
Стороха Б. 361
Суковатая В. А. 378
Сухих И. 153
Тамарченко Н. Д. 154
Тараторіна С. 386
Терехина В. Н. 305
Тертерян И. 111
Тимашева О. В. 20
Трофимова Е. 387
Улюра Г. 379
Ушкалов Л. В. 41
Федоров Ф. П. 112
Ференц Н. С. 29, 21, 53, 65, 69, 165, 263, 294
Фридлендер Г. М. 156
Фролов Г. А. 362
Харчук Р. Б. 363

- Храповицкая Г. Н. 113, 114, 157, 158
Цудзинович Л. 42
Черненко О. 364
Чижевський Д. І. 43, 44, 115, 159, 160, 161, 166, 229
Чуйко К. П. 22, 60, 116
Шалагінов Б. Б. 45,46, 182, 191, 283
Шахова К. 23
Шевчук В. О. 47, 48
Шервашидзе В. В. 284
Шимчишин М. 381
Шкаруба Л. 61, 230
Шумкова Т. Л. 117
Щенников Г. К. 162
Эпштейн М. Н. 365
Эткинд А. 231
Яковенко С. 232
Яковина О. 49
Ямчук П. 366
Янкович О. В. 118
Яременко В. 24, 192
Ярощук С. 267
Яструбецька Г. 268
Яценко М. Т. 25, 119, 233

Список використаних джерел

- Арганія 321
Бібліографія 275, 305
Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация 256, 346
Вестник МГУ. Сер. 9. Филология 86, 134, 291, 359
Визвольний шлях 49
Вікно в світ 349
Вопросы литературы 11, 71, 88, 99, 111, 128, 146, 175, 281, 282, 298, 303, 316, 328
Вопросы филологии 20
Вопросы философии 203, 280
Всесвіт 104, 191, 283, 304, 333, 364
Всесвітня література в середніх навчальних закладах України 59, 61, 119, 133, 139, 144, 322
Всесвітня література та культура в навчальних закладах України 118, 230
Гуманітарні науки 73
Дивослово 12, 31, 33, 34, 40, 55, 70, 82, 183, 267, 272
Дніпро 32, 89, 132, 239, 278
Дружба народів 279, 329
Зарубіжна література 23, 246, 318
Зарубіжна література в навчальних закладах 45, 46, 56, 57, 90, 213, 225, 227, 335, 377
Зарубіжна література в школах України 4, 320, 336
Зарубіжна література в школі 22, 60, 116
Звезда 153
Знамя 127, 152, 204, 215, 360
Иностранная литература 2
Искусство 66
Искусство в школе 238
Київська старовина 290
Кур'єр Кривбасу 167
Лепта 338

- Литературная учеба 140
Літературна Україна 317
Молода нація 200, 222, 232, 337, 343, 350, 357, 361
Москва 339
Наука и религия 249
Наукові записки. Т. 17. Філологія 366
Наш современник 352
Независимая газета 324, 351
Неопалима купина 180
Новый мир 1, 137, 224, 327, 340, 348
Обсерватория культуры 80, 311
Общественные науки и современность 181
Октябрь 231
Политический журнал 299
Русская литература 76, 81, 101, 156, 162, 240
Русская речь 243
Слово і час 7, 37, 38, 42, 43, 72, 84, 94, 96, 115, 138, 142, 143, 160,
161, 170, 174, 177, 179, 185, 187, 199, 205, 208, 217, 219, 223, 229,
242, 247, 259, 268, 273, 276, 277, 301, 310, 319, 331, 342, 344, 345,
347, 353, 354, 355, 358, 372, 374, 379, 381
Сучасність 206, 214, 302, 333, 373
США : экономика, политика, идеология 141,
США. Канада : экономика, политика, культура 378
Українська література в загальноосвітній школі 233
Українська мова 326
Українська мова та література 15, 47, 147, 220, 251, 264
Українська мова й література в середніх школах, гімназіях,
лицеях та колегіумах 17, 35, 135, 209, 257, 266, 300, 356
Українська мова і література в школі 207
Університет 212
Филологические науки 54, 362
Хроніка 2000 74
Этнографическое обозрение 375

Зміст

Від укладачів	3
Основні літературні напрями	4
Бароко	7
Класицизм	11
Сентименталізм	13
Романтизм	14
Реалізм	20
Модернізм і його стильові течії	28
-символізм	33
-неоромантизм	36
-імпресіонізм	37
-авангардизм	39
-експресіонізм	42
-футуризм	43
-сюрреалізм	45
Постмодернізм	46
-феміністична критика	52
Іменний покажчик	56
Список використаних джерел	63